

KAYNAMA

Misak Yazıları

AHMET B. ERCİLASUN

otukennesriyat

YAYIN NU: 1988
KÜLTÜR SERİSİ: 1078

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-542-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Kitap Editörü: Gürol Pehlivan

Kapak Tasarımı: Damla Acar

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Vizyon Basımevi Kâğıtçılık
Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Beylikdüzü OSB Mah. Orkide Cad. Nu: 1/Z
Beylikdüzü-İstanbul Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika Nu: 52098

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş. 'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen
veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda
kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Ahmet Bican Ercilasun: 1943'te İzmir'de doğdu. 1962'de İzmir İmam Hatip Okulunu, 1963'te Edremit Lisesini bitirdi. 1963-1967 arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okudu. 1965-1967 yıllarında Ömer Lütfü Barkan'ın yönettiği Türk İktisat Tarihi Enstitüsünde uzman olarak çalıştı. 1967'de Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türk dili asistanı olarak göreve başladı. "Kars İli Ağzları – Ses Bilgisi" adlı çalışmasıyla 1971'de doktor oldu. 1971'de Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne öğretim görevlisi olarak tayin edildi. 1972-1973'te askerlik görevini yaptı. 1976 Haziranı ile 1977 Ağustosuna arasında ABD'nin Seattle şehrindeki University of Washington'da misafir araştırmacı olarak bulundu. "Kutadgu Bilig'de Fiil" adlı teziyle 1979'da doçent oldu. 1983-1986 yıllarında ek görevle Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünün başkanlığını yürüttü. Bu görevi sırasında Türk lehçeleri üzerine yüksek lisans ve doktora tezleri yönetmeye başladı. 1986'da Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesine profesör olarak atandı. Aynı yıl bu fakültede Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurdu. 1986-1990 yıllarında Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu müdürlüğü yaptı. 1990 sonlarında bir yıl süreyle Kültür Bakanlığında görevlendirildi; Türk dünyasından çağrılan akademisyenlerle birlikte *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*'nü hazırladı. 1993'te Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünü kurdu. 21 Eylül 1993 – 06 Kasım 2000 tarihleri arasında Türk Dil Kurumu başkanlığı yaptı. 2001 yılında Türkiye – Kırgızistan Manas Üniversitesinde (Bişkek) Edebiyat Fakültesi dekanı olarak görev yaptı. 2004-2005 öğretim yılında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Girne Amerikan Üniversitesinde bir yıl çalıştı. 2010 yılının Şubat ayında Gazi Üniversitesinden emekli oldu.

Ahmet B. Ercilasun, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk Ocağı, Azerbaycan Kültür Derneği ve Millî Düşünce Merkezi üyesidir.

Kitap olarak yayımlanan eserleri şunlardır:

Arpaçay Köylerinden Derlemeler (Selahattin Olcay ve Ensar Aslan'la birlikte – Ankara 1976)

Bugünkü Türk Alfabeleri 1-2 (Ankara 1977)

Kars İli Ağzları – Ses Bilgisi (Ankara 1983)

Kutadgu Bilig Grameri – Fiil (Ankara 1984)

Dilde Birlik (İstanbul 1984)

"Başlangıçtan XIII. Yüzyıla Kadar Türk Nazım ve Nesri", *Büyük Türk Klasikleri 1* (İstanbul 1985)

Uygur Halk Masalları (Şekür Turan'la birlikte – Ankara 1989)

Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri (Ankara 1990)

Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri (ortak – Ankara 1990)

Moğolistan ve Çin Günlüğü (Ankara 1991)

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü 1-2 (ortak – Ankara 1991-1992)

Türk Dünyası Üzerine İncelemeler (Ankara 1993)

Türk Dili 1-4 (Leylâ Karahan'la birlikte – Ankara 1994, 1996)

Gülner – roman (İstanbul 1998)

Başlangıçtan 20. Yüzyıla Türk Dili Tarihi (Ankara 2004)
2BA – Beden-Beyin Akımı – roman (Ankara 2006)
Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I Fül – Basit Çekim (ortak – Ankara 2006)
Makaleler – Dil-Destan-Tarih-Edebiyat (Ankara 2007)
Türk Lehçeleri Grameri (ortak – Ankara 2007)
Kâşgarlı Mahmud – Dîvânu Lugâti't-Türk – Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin (Ziyat Akkoyunlu ile birlikte – Ankara 2014)
Türk'ün Kayıp Kitabı – Ulu Han Ata – roman (Ankara 2016)
Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları (İstanbul 2016)
Atsız – Türkçülüğün Mistik Önderi (Ankara 2018)
Nehir Destan Oğuzname (Oguz Bitig) (İstanbul 2019)
Dîvânu Lugâti't-Türk'teki Şiirler ve Atasözleri (İstanbul 2020)
Türklük Bilimi Yazıları (İstanbul 2020)
Türkçülük Yazıları (İstanbul 2020)
Türk Dili Temel Kitabı – Herkes İçin Türk Dili (Ankara 2020)
Bengü İl Tuta Olurtaçı Sen – Köl Tigin-Bilge Kağan-Tunyukuk Anıtları (İstanbul 2021)
Kaynaklarda Türk ve Türkçe (İstanbul 2022)
Kara Kam (İstanbul 2022)

İÇİNDEKİLER

SÖZ BAŞI.....	9
---------------	---

DESTAN, TARİH VE MİLLİYETÇİLİK

KAYNAMA	15
TARİHİ METİNLERE GÖRE TÜRKLERİN YARATILIŞ EFSANESİ VE İLK ATALAR.....	22
TÜRKLERİN TÜREYİŞ EFSANELERİ	28
ESKİ TÜRK EFSANE VE DESTANLARINDA KÖKEN MOTİFLERİ.....	37
GÖKTÜRKLER KENDİLERİNE NE DİYORDU?	73
BİLGE TUNYUKUK HAKKINDA DEĞERLENDİRME	77
ADIMIZ – TARİHİMİZ – ÜLKEMİZ	83
TURAN KAVRAMI VE TURANCILIK	100
TÜRK DÜNYASI'NIN BİRLİĞİ HAYAL DEĞİLDİR.....	131
İSTİKLAL MARŞI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER.....	136
İÇİNE KAPANAN MİLLİYETÇİLİK.....	142

DİL YAZILARI

TÜRK DİLİ	151
MİLLET, ÜLKE VE DİL ADLARINDA ÇOK ANLAMLILIK	162
TÜRK SÖZÜNDEKİ ÇOK ANLAMLILIK	171
ALLAH – TANRI.....	185
İLK VE ANA TÜRKÇE ÇAĞI	195
*TA-, TAM- FİLLERİNİN DALLANMASI VE TATAR	245
DÎVÂNÜ LUGÂTİ’T-TÜRK’E DAİR	251
GÜNEY-BATI TÜRKÇESİ VE YAYILDIĞI ALANLAR	258
ÇAĞATAY TÜRKÇESİNİN KULLANILDIĞI ALANLAR	265
SAFAHAT’TA İSTANBUL TÜRKÇESİNİ ARAMAK	270
BIYIK KELİMESİNİN KÖKENİ.....	282
SIRAĞAGÜN.....	289
TÜRKİYE TÜRKOLOJİSİ ÜZERİNDE KISA BİR DEĞERLENDİRME VE	
BAZI ELEŞTİRİLER.....	293
DİLİN DOĞUŞU VE EVRİMİ: BASAMAK TEORİSİ	299

BİZİM DÜNYAMIZDAN

SADRİ MAKSUDİ ARSAL VE <i>MİLLİYET DUYGUSUNUN SOSYOLOJİK ESASLARI</i>	319
ATSIZ’IN ATATÜRK VE CUMHURİYET HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ	328
YETMİŞ SEKİZ YIL ÖNCE KURULAN BİR KOMPLO (MU?).....	339
IRKIMIZIN KAHRAMANLARINDAN NEJDET SANÇAR.....	344

KAZAKİSTAN, KAZAKÇA VE NAZARBAYEV	347
TÜRK ROMANI VE İŞINSU	352
EMİNE İŞINSU VE CUMHURİYET TÜRKÜSÜ	355
CEVAT HEYET HAKKINDA.....	359
HIZIRBEK.....	362
HACI RAHMANKUL HAN.....	365
ABDÜLKERİM MAHDUM HAKKINDA.....	368
ÇARESİZLİĞİN ŞİİRİ.....	370
KÂMAL ABDULLA 70 YAŞINDA	373
TÜRK – MACAR EDEBİ İLİŞKİLERİNİN YORULMAZ EMEKÇİSİ EDİT TASNADI.....	376

GELECEĞE BAKMAK

GEÇMİŞTEN GELECEĞE DÜNYA VE HAYAT 381	
DİZİN	395

SÖZ BAŞI

Bir süreden beri bazı yazılarım Millî Düşünce Merkezi'nin bir yan kuruluşu olan MİSAK (Millî Strateji Araştırma Kurulu) sitesinde çıkıyor. 14 Ocak 2019 tarihinde çıkan yazımın başlığı "Kaynama" idi. Şöyle başlıyordum:

Tarihe yön veren büyük olaylar, uzun yıllar süren kaynama dönemlerinden sonra ortaya çıkar. Tarihin belli bir döneminde, belli bir coğrafyada, belli bir grup insan şu veya bu şekilde bir kaynama, bir kaynaşma dönemi yaşar. Böyle dönemlerde efsaneler ve destanlar da devreye girer. İnsanlar bir ölkü çevresinde toplanır. Sonra içlerinden bir veya birkaç önder çıkar. Yönettiğı grubu, destanlarla da desteklenen ölküye doğru hızla yürütür. Bütün şartların oluştuğı kaynama dönemlerinin sonunda bazı toplumlar bir tür mutasyona uğrar; tarihte büyük kırılmalar yaşanır; tarihin alışıldık, beklendik yönü değışir. Kaynama sürecini yaşayan toplum / millet, dünyanın gelecekteki birkaç yüzyılımı belirler.

Tarihteki büyük olaylar için farklı bir bakış açısını gündeme getiren yazım, arkadaşlarımla ve okuyucuların hoşuna gitmişti. Doğrusu yazıyı ben de beğenmiştim ve "Kaynama kelimesi bir kitabımın adı olmalı." diye düşünmüştüm.

Yazı MİSAK sitesinde çıkmıştı ve orada çıkan daha birçok yazım vardı. Bunlar "Kaynama" adıyla kitaplaşabilirdi. Elinizde tuttuğunuz kitap büyük çoğunlukla işte o yazılardan oluşuyor.

Altmış küsur yıldan beri Türk dili, tarihi, edebiyatı ve destanları üzerine çalışıyorum. Altmış küsur yıldan beri kendimi Türkçü olarak kabul ediyorum. Türkçülük ve Türkoloji benim ruhumda ve zihnimde iç içe girmiş kavramlar. Bir akademisyen olarak ilmî çalışmalarımnda ne kadar objektif olmaya çalışırsam çalışayım, duygu ve düşünce dünyamı oluşturan Türkçülük fikriyatının tesirinden büsbütün kurtulabildiğimi söylemem zordur. Elinizde tuttuğunuz yazılarda da elbette bilimin gerektirdiğı ölçülere uymaya çalıştım. Ele alınan konular zaten Türkoloji ile ilgiliydi ve bu konularda yapılacak bir akademik çalışma için ayrıca duyguları işe karıştırmaya ihtiyaç yoktu. Ben de öyle yapmaya çalıştım.

Kitaptaki bazı yazıları ise yarı akademik olarak nitelendirebilirim. Bilim adamları, halktan kopuk fildişi kulelerde yaşamıyorlar. Özellikle sosyal bilimlerle uğraşan akademisyenler çalışmalarının sonuçlarını popüler bir dil ve yöntemle de kamuoyuna ulaştırmak sorumluluğundadırlar. Yarı akademik yazılarım bu sorumluluğun gereğı olarak yazılmıştır. Yazıların bir kısmı ise

akademik olmayan düşünce yazılarıdır. Onlar da tabii olarak benim mensup olduğum fikir sisteminin bendeki yansımalarıdır.

Kitap dört bölümden oluşuyor. Birinci bölüme “Destan, Tarih ve Milliyetçilik” adını verdim. Bu bölüm “Kaynama” yazısıyla başlıyor ve tabii olarak destan ve efsanelerle ilgili araştırma yazılarıyla devam ediyor. Daha sonraki yazılarda kamuoyunda yanlış bilinen veya “doğru”su tam algılanamayan bazı konulara dokunulmuştur. Türk adı Cumhuriyet’le mi ortaya çıktı? Göktürkler kendilerine Türk demiyorlar mıydı? Biz Anadolu’yu hangi devletten, kimlerden almıştık? Bunlara ve benzer sorulara belgelere ve metinlere dayanarak cevaplar vermeye çalıştım. “Turan Kavramı ve Turancılık” başlıklı incelemem, kendilerini “Turancı” olarak niteleyenler için bir temel kaynak oluşturacaktır diye düşünüyorum. Bölümün son yazısında ise Türk milliyetçilerinin yapması gereken bir özeleştiri bulacaksınız.

İkinci bölüme “Dil Yazıları” adını verdim. Bir mülakat dışında bunların tamamı akademik veya yarı akademik yazılardır. Türk kavramıyla ilgili tartışma ve yanlış anlamaların, dil biliminin önemli konularından olan “çok anlamlılık” teriminin bilinmemesinden kaynaklandığını düşündüm ve Türk kelimesindeki çok anlamlılığı belgelere dayanarak ortaya koymaya çalıştım. Daha sonra bu işte bir eksiklik olduğunu fark ettim. Çünkü özel isimlerde çok anlamlılık olmadığı gibi bir anlayış oldukça yaygındı. Eğer sadece Türk sözü çok anlamlı ise bir hata yapıyoruz demektir. Gerçi ben başka millet ve dil adlarında da çok anlamlılık olduğunu biliyordum ama benim bilmem yeterli değildi; örnekleriyle bunu ortaya koymam lazımdı; ben de öyle yaptım. Allah ve Tanrı kavramları için de aynı şeyleri söyleyebilirim.

İkinci bölümdeki “İlk ve Ana Türkçe Çağı” uzun bir incelemedir ve ilk bölümdeki “Eski Türk Efsane ve Destanlarında Köken Motifleri” inceleme- siyle birlikte, Sergen Çirkin tarafından yayına hazırlanıp Ötüken Neşriyat’ça basılan *KÖKLER: Yay Çeken Kavimlerin Şafağı* adlı eser için hazırlanmıştır. Bu bölümün son yazısı ise dilin doğuşuyla ilgili teorik bir denemedir.

“Bizim Dünyamızdan” başlıklı üçüncü bölüm, milliyetçiler olarak bizim dünyamızın insanlarına dairedir. Sadri Maksudi, bizim dünyamızın büyük isimlerinden ve bence en önemlilerinden biridir. İskender Öksüz’ün “*Milliet ve Milliyetçilik*” kitabında topluca görebileceğiniz son yıllarda Batı’da gelişen millet ve milliyetçilik teorilerinin ilk “mübeşşir”i, Sadri Maksudi’nin “*Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*” adlı eseridir. Bence bu kitabı okumayan bir Türk milliyetçisinin bir yanı eksiktir. Fakat Sadri Maksudi’yi insani yanıyla da görmek isteyenler, onun kızı Adile Ayda’nın 1991’de yayımlanan “Sadri Maksudi Arsal” kitabını okumalıdır. Etrüskler tezini bana ısrarla kabul ettirmeye çalışan değerli Adile Ayda Hanım, babası hakkındaki kitabını bana şu satırlarla armağan etmişti: “Etrüsklerin ve Adile Ayda’nın düşmanı, fakat Sadri Maksudi’nin dostu Sayın Ahmet B. Ercilasun’a.”

Benim dünyamda Atsız'ın yerini bütün okuyucular bilir. *Atsız – Türkçülüğün Mistik Önderi* kitabım ortadadır. Fakat hâlâ onun hakkında yeni şeyler öğreniyorum. Mesela 1920'lerde yazdığı şiirler. *Yolların Sonu*'nun son baskısında yeni bulunan bu şiirleri okuyucular görebilirler. Dört yıl kadar önce beni asıl şaşırtan ise Sabahattin Ali'nin 1939'da tefrika edilip 1940'ta basılan *İçimizdeki Şeytan* romanında 1944 olaylarının âdetâ haber verilmiş olmasıydı. 1944'teki Irkçılık-Turancılık Davası bir komplo muydu gerçekten? 1930'ların başlarında Atsız'ın çok yakın arkadaşı olan Sabahattin Ali, 44 olaylarının bir benzerini 4-5 yıl önce nasıl yazabilmişti? Elinizdeki kitapta ilgili yazıyı okuyanlar da eminim şaşıracaklardır. Şaşkınlıklarını gidermek isteyen okuyucular, *İçimizdeki Şeytan* romanı ile 1944'teki Irkçılık – Turancılık olaylarının ayrıntılarını tekrar okumalıdır.

Üçüncü bölümde bizim insanlarımız Nejdet Sançar'la devam ediyor. Atsız'ın bu sevimli kardeşini unuttuk mu? Onun güleç yüzü ve kahkahaları gözümün önünden gitmiyor. *Bozkurtların Ölümü*'ndeki Onbaşı Sançar o olmalı. Kendisinden bir yıl kadar önce vefat ettiğinde şöyle yazmıştı Atsız: "NEJDET SANÇAR öldü demek, Türkçülük cephesi en iyi savaştan tümenini kaybetti demektir." Romandaki onbaşı aslında Türkçülük cephesinin önde gelen komutanlarından biriydi.

İşinsu'yu yeteri kadar değerlendirebildik mi bilmiyorum. Türkçülük cephesinin en ciddi boşluğunu doldurmaya çalıştı. Bunun için mi çalışıyordu onu da bilmiyorum, fakat yaptığı işin sonucu buydu. İnce sanatla uğraşıyordu, incedi ve bizi üzüntüler içinde bırakıp gitti.

Bizim dünyamız aynı zamanda Türk dünyası demektir. Türk dünyasından nice değerli insan tanıdım. Hepsini de yazmak istedim. Belki başka yerlerde de onlar hakkında yazdım. İşte bir kısmı da burada.

"Geleceğe Bakmak" başlıklı son bölümde bir tek yazı var. 15 Mart 2015 tarihinde yazdığım ve birkaç dostuma gönderdiğim bu yazı 02 Aralık 2017'de MİSAK'ta yayımlandı. Tarih öncesinde ve tarihin binlerce yılında insanlar nasıl yaşıyordu? Gündelik hayat nasıl değişti? Hangi tarihlerdeki hangi icatlarla bugün böyle yaşıyoruz? Bunun kısa bir kronolojisini çıkarmak istedim. Ve tarihi merak ettiğim kadar yarını da merak ettiğim için gelecekle ilgili bazı tahminlerde bulunmaya çalıştım. Tabii ki geleceğin nasıl olacağını, insan ve toplum hayatının ne yönde gelişeceğini kestirmek kolay değildir. Fakat tabiatın ve tarihin çocuğu olan insan geleceği de merak ediyor işte. İnsanlığın gelişmesinin en önemli iticilerinden biri de zaten merak duygusu değil midir? Öyleyse merak etmeye devam edelim.

DESTAN, TARİH VE
MİLLİYETÇİLİK

KAYNAMA

Tarihe yön veren büyük olaylar, uzun yıllar süren kaynama dönemlerinden sonra ortaya çıkar. Tarihin belli bir döneminde, belli bir coğrafyada, belli bir grup insan şu veya bu şekilde bir kaynama, bir kaynaşma dönemi yaşar. Böyle dönemlerde efsaneler ve destanlar da devreye girer. İnsanlar bir ülkü çevresinde toplanır. Sonra içlerinden bir veya birkaç önder çıkar. Yönettiği grubu, destanlarla da desteklenen ülküye doğru hızla yürütür. Bütün şartların oluştuğu kaynama dönemlerinin sonunda bazı toplumlar bir tür mutasyona uğrar; tarihte büyük kırılmalar yaşanır; tarihin alışıldık, beklendik yönü değişir. Kaynama sürecini yaşayan toplum / millet, dünyanın gelecekteki birkaç yüzyılını belirler. Elbette yeni birkaç yüzyıl da ondan sonrasına yön verir.

Tarihte Türklerin de kaynakıldığı zamanlar olmuştur. Kaynamaların sonunda büyük olaylar meydana gelmiş; Türkün de, dünyanın da tarihi değişmiştir.

Tarihin ve efsanelerin sis perdeleri arasından hayal meyal sezebildiğimiz ilk kaynama dönemi, milattan önceki yüzyıllarda, Sarı Irmak kıvrımı içinde ve ırmağın kuzeyindeki bozkırlarda yaşandı. Cennet atlarına binmiş üzenge kullanan atlılar uzak mesafeleri yakın ediyor, düşmanın yaklaşmasına fırsat vermeden ıslık çalan oklarını havada vınlatarak onları yıldırıyordu. Atlarının da kendilerinin de örme zırhları vardı ve başlarında tolgaları. Zırhlı, hafif süvari birlikleri idiler. Daha üç yaşında iken at binmeyi öğreniyorlardı. Yürümeyi öğrenmeden at binenler de vardı. Keçeden yapılmış topak çadırlarda yaşıyorlardı. Deriden yapılmış çizmeleri, iki paçalı ayak giyimleri, hafif gömlekleri, sağdan sola iliklenen kaftanları vardı. Üst giyimleri ve börtükleri çoğunlukla hayvan postundandı. At sürüleri ve koyun sürüleri vardı. Besinleri at, koyun ve av etiydi. Gerek gördükleri ve diledikleri an binlerce çadırı birkaç saatte toparlayıp atlara yüklüyorlar, yüzlerce çağırım (kilometre) ötede, bir başka bozkırda çadırlardan oluşan yeni bir seyyar şehir kurabiliyorlardı.

Kuzeyden ve batıdan geldiklerine inanıyorlardı. Belki hem kuzeyden, demir kazık yönünden, hem de gün batısından gelmişlerdi. İlk ataları Saklar içinden çıkmış on yedi kardeşti. On yedi kardeşten biri Apa, biri Eçe adını taşıyordu. Eçe, dişi bir bozkurttan türemişti. Kardeşlerin devleti düşman saldırısı sonunda yıkılmıştı.

Efsanenin arkasını şöyle anlatıyorlardı. Bozkurt soylu Eçe'ye bir peri dokunmuştu. Bu büyülü bir dokunuştur. Eçe artık yağmur yağdırabiliyor, yel estirebiliyordu. Tanrıların kızlarıyla evlendi. Yaz tanrısının kızı Işık Kız idi, kış

tanrısının kızı Kavak Kız. Bunlardan biri dört oğul doğurdu. Oğullardan biri ak bir kuğu oldu, uçtu gitti. Kurtlarla, kuğularla kardeş olduklarına inanıyorlardı.

Üç oğul büyüdü ve dünyayı paylaştı. Birine Kırgız diyorlardı. Birine Uygur ve birine Türk. İlk ataları ölünce bedenini altınla kaplamışlar, onu yüksek bir dağdaki bir mağaranın içine koymuşlardı. Her yanını da kandillerle donatmışlardı. Artık Altın Han dedikleri atalarını yılda bir kez ziyaret ediyorlar, büyük törenler yapıyorlardı.

Türk, kardeşlerin en büyüğü idi. Ateşi buldu, halkını soğuktan korudu; Kırgızı, Uyguru, Türkü birleştirdi. Çinliler, bu hafif atlı birliklere Hyung-nu adını vermişlerdi. Onların birdenbire, binlerce atlı ile karşısına çıkıvermelerinden korkuyorlardı. Efsanelerinden de korkuyorlardı. Kerpiçten kalın ve yüksek duvarlar örmüşlerdi. Yine de bu demir atlılara engel olamıyorlardı.

Tarihin o bölümleri çok karanlık. Hyung-nu / Hun denilen Türklerin Sarı Irmak ve Çin Duvarı çevresinde kaç yüzyıl kaynadıklarını bilmiyoruz. Göğün çadır, güneşin mızrak olduğuna inanıyorlardı. Sonunda Bagatur adlı bir başbuğları oldu. Rehin verildiği düşman ülkesinden kaçmış, on bin kişilik bir ordu kurmuştu. Okunu nereye atıyorsa adamları da oraya atıyordu. Atmayan, hedefini şaşırın öldürülüyordu. Bu demir disiplinli başbuğun adını Çinliler söyleyemiyorlardı, Motun diyorlardı. Türkler, Bagatur, belki de Bukatur diyordu. Ama adına ne derlerse desinler o, Tanrı'nın kutu idi, öyle inanıyorlardı.

Sarı Irmak çevresinde yüzlerce yıl kaynayan Hun Türklerinin başına Tanrı-kut Motun geçince Türkün de dünyanın da tarihi değişti. Bozkırlı efsanelerin içinden âdeta bir millet doğmuştu. Tarihin kim bilir kaç yüzyılına yön verecek bir millet.

***

Kaynamalardan biri 530'lu, 540'lı yıllarda Altay Dağlarının güneyinde cereyan ediyordu. Altay Dağlarının güney eteklerinde kendilerine Türk diyen insanlar yaşıyordu. Dağların içinden, Ergene Kon denilen bir vadiden çıktıklarına inanıyorlardı. Bilmedikleri yıllardan beri o vadede oturmuşlar, kalabalık olunca dağın demirlerini eritip çıkmışlardı. Keçe çadırlarda oturuyorlardı. Altayların demirini işliyorlar, en sağlam ve dayanıklı kılıçları yapıyorlardı. Çinlilerin cennet atları dedikleri atlarına binip rüzgâr gibi uçuyorlardı. Çok uzaklara, binlerce çağırım uzaklara gidebiliyorlardı. Doğuya doğru akıp Sarı Irmak kıvrımının ötesine gidiyorlar, atlarıyla ırmağı geçerek Çin içlerine dalıyorlardı. Köylerde, şehirlerde yaşayan Çinliler korku içinde kalıyordu. Kış aylarında Sarı Irmak donuyordu. O zaman Türkler atlarının ayaklarına keçe bağlayarak ırmağı geçiyorlardı.

552 yılında bir gün, Sarı Irmak'a doğru değil, daha kuzeydeki Ötüken'e doğru aktılar. Ötüken Orhun vadisindeydi. Orada Avarlar oturuyordu. Türk-

lerin başbuğu Bumın, Avar kağanının kızını istemiş, fakat aşağılayıcı bir karşılıkla ret cevabı almıştı. İşte bunun üzerine Türk başbuğları Bumın ve İstemî'nin komutasında Türk atlıları Ötüken'e akmış, Avarları dağıtmıştı. Ötüken artık onlarını. Tarihte yeni bir dönem başlamıştı. Türkler doğuda Kadırkan Dağlarına ve Büyük Okyanus'a dayandılar. Batıda Kırım'a kadar uzandılar. Türk adı dünyayı sardı.

Yüzlerce yıl Ergene Kon'da ve onlarca yıl Altayların güney eteklerinde kaynaşan Türkler şimdi dünya tarihini değiştirecek bir konuma gelmişlerdi.

***

Başka bir kaynaşma 8.-9. yüzyıllarda Kâşgar ve Balasagun çevresinde meydana geldi. Eskiden beri bu topraklarda Türkçe konuşan çeşitli boylar vardı ama iki yüz yıldan beri çok daha yoğun göçlere sahne olmuştu bu coğrafya. Önce Karluklar gelmişti, sonra Uygurlar. Karlukların içinden Çigiller, Uygurların içinden Yağmalar çıkmıştı. Karluklar, Yağmalar, Çigiller, Tohsılar iki yüz yıldan beri bu topraklarda kaynaşıyordu. Ötüken'deki kağanlar soyundan gelen başbuğları vardı. Kağan sözü artık hâkan olmuştu, kan sözü de han. Bu yeni başbuğlara Buğra Hanlar deniyordu, bazen de Kara Hanlar. Müslüman komşuları onlara Hâkaniyye diyordu.

İşte bu hanlardan biri 940'larda çok önemli bir karar aldı, Müslüman oldu. Efsaneler, peygamberi düşünde gördüğünü, bunun için Müslüman olduğunu söylüyordu. Gerçek olmasa da efsane 950'lerden sonra hızla yayıldı. Aslında Satuk Buğra Han, Türk tarihinin en büyük devrimcilerinden biriydi. Din değiştirmiş ve Türklerin din değiştirmesini sağlamıştı. Din değiştirmekten daha büyük devrim olur mu? Satuk Buğra Han belki de düşünde peygamberi görmüştü, kim bilir? Ama o zaman onun aldığı karar stratejik bir karardı. Bu bir çağdaşlaşma kararı idi. O zamanın en çağdaş, en ileri, en medeni toplumu İslam toplumu idi ve Satuk Buğra işte bu medenî dünyaya girme kararını vermişti.

Karahanlıları oluşturan Türk boyları, 200 yıllık kaynaşmanın sonunda yeniden Türkün, İslamın ve dünyanın akışını değiştirecek bir konuma gelmişlerdi.

***

Aynı yüzyıllarda Kâşgar ve Balasagun'dan çok uzakta, batıda, Seyhun'un Aral gölüne döküldüğü bozkırlarda, ırmağın kuzeyindeki uçsuz bucaksız bozkırlarda bir başka kaynama vardı. 750'li, 760'lı yıllarda doğudan gelen göç dalgaları, Balasagun ve çevresindeki On Okları (Türgişleri) yerlerinden etmiş, onları batıya doğru savurmuştu. Kalabalıktilar. Onların da başlarında kağanlar

soyundan gelen başbuğlar vardı. Oğuz Kağan soyundan geldiklerine inanıyorlar, kopuz çalıp Oğuz'un destanını söylüyorlardı. Ozanlarının piri Korkut Ata idi. O, yabgu kağanlar devrinde yaşamıştı, nice nice yiğitlere ad vermişti. Küskünleri o barıştırmış, sorunları o çözmüştü. Eski günlerdeki beğler, başbuğlar, hanlar hep ona danışıyorlardı. Ne müşkülleri varsa o çözerdi. Sonra da eline kıl kopuzu alıp ad verdiği beğlerin destanlarını koşar, yiğitliklerini anlatırdı.

Seyhun ırmağının kuzeyindeki bozkırlarda atlılar kaynaşıyordu. Çadırları binlerce, on binlerce idi. At sürüleri, koyun sürüleri on binlerce idi. Yaylada yayılan obaların topak çadırlarının ucu bucağı görünmezdi. Bazı çadırlar büyüktü, genişti. Onlara otağ diyorlardı. Ellerinde kopuzlarıyla dolaşan Korkut soylu ozanlar işte bu otağlara inerler; Oğuz'un, Korkut Ata'nın, Salur Kazan'ın, Bamsı Beyrek'in, Deli Dumrul'un, Aruz Koca'nın, Basat'ın, Tepegöz'ün destanlarını söylerlerdi. O zaman bütün oba, otağın çevresinde toplanmış olurdu. Deli Dumrul'un, kuru bir çayın üzerine köprü salıp geçenden otuz üç akça, geçmeyenden döve döve kırk akça aldığını işittikçe kas kas gülerler, gülmekten katılırlar, bazen de yerlerde yuvarlanırlardı. O zaman kahkahalarla kopuzun ve ozanın sesi birbirine karışır, bozkırın göklerinde yankılanıp dururdu. Bazen kopuzun ve ozanın sesi yanıklaşırdı. Otağın çevresinde toplanmış olan obalılar bu yanık seslerin arkasından hangi destanın geleceğini bilirlerdi. Çünkü belki onlarca, belki de yüzlerce kez dinlemişlerdi aynı destanı. Şimdi Dış Oğuz, İç Oğuz'a asi olacak, Oğuz yiğitleri, Oğuz erenleri birbirini kıracaktı. Ozan daha soylamaya başlamadan hıçkırıklar boğazlarda düğümlenir, gözlerde yaş birikirdi. İşte Aruz Koca kılıcını çekmiş, bir kılıç darbesiyle Beyrek'i ölüme yollamıştır. O zaman hıçkırıklar göğü tutardı. Hıçkırıklarını içlerine gömen bazı Oğuz kocaları yüzlerini göğe çevirirler, ay dedenin ve yıldızların da ağladığını görürlerdi.

Satuk Buğra Han'dan 15-20 yıl sonra, Seyhun boylarındaki Oğuz başbuğları da Müslüman olmaya karar verdiler. Bunlardan biri de Selçuk Beğ idi. O da peygamberi düşünde mi görmüştü? Yoksa büyük hakanın Kâşgar'da Müslüman olduğunu işitmiş de o sebepten mi Müslüman olmuştu? Yoksa kendi başbuğu ile mi bozuşmuştu? Bu soruların cevabını çok iyi bilmiyoruz ama iyi bildiğimiz bir şey var. Selçuk Beğ'in kararından sonra Oğuzlar arasındaki kaynamanın şiddeti arttı. On binlerce çadır, on binlerce at, on binlerce koyun, yüz binlerce Oğuz, Seyhun'u geçti; Mâverâünnehir'e indi. Şimdi iki ırmak arası kaynıyordu. Karahanlılar, Oğuzlar, Gazneliler birbirine girmişti. Bir süre sonra Karahanlılar sahneden çekilmişti ama Gaznelilerle Oğuzların vuruşmaları devam ediyordu. Horasan'a, İran'a kim hâkim olacaktı? 1040 yılında, Dandanakan denilen yerdeki savaş, işte bu sorunun cevabını verecekti. Oğuzlar genç ve taze bir güçtü. Kalabalıktılar. Hep Türk idiler. Gazneliler Sultan Mahmud'dan sonra artık o kadar güçlü sayılmazlardı. Komutanlar, hükümdar ailesi Türktü ama Gaznelilerin ahalisi Farstı, Tacikti, Afgandı. Bu kavimlerin

o zamanki atalarıydı. Oğuzlar yendiler ve iki yüz yıllık kaynamanın sonunda yine tarih değişti. On beş yıl sonra halife, Türklerin himayesine girecek, otuz bir yıl sonra Malazgirt'te Doğu Roma orduları bozguna uğrıtılacak ve Türkler o zamanki dünyanın bir numaralı gücü hâline geleceklerdi.

***

13. yüzyılın başlarında yeni bir kaynama yaşandı. Eski Türk ataların yaşadığı, uzak, çok uzak bir ülkede Çengiz Kağan dedikleri bir başbuğ peyda olmuştu. Batıya, güneye seferler etmiş, dünyayı velveleye vermişti. Dediklerine göre tarihte hiç görülmemiş bir şeyi de yapmıştı; Çin ülkesini baştan başa istila etmişti.

İşte bu Çengiz Kağan batıya sefer edince önüne kattığı bütün insanları, bütün Oğuzları, Türkmenleri Azerbaycan ve Anadolu'ya doğru sürmüştü. Ölümünden sonra yerine geçen oğulları da fırtına gibi dünyayı savuruyorlardı. Kaç yüzyıllık Bağdat yıkılmış, harabeye dönmüştü.

Anadolu'daki Selçuklular zaten içten içe kaynıyordu. Baba İlyas'ın başını çektiği bir kısım Türkmen, koskoca Anadolu Selçuklu sultanlığını beşik gibi sallamıştı. Arkadan gelen Çengiz evladı İlhanlılar, Anadolu Selçuklularını perişan ettiler.

13. yüzyıl Anadolu'sunu tam bir kaynama coğrafyasıdır. 1250'de Karamanoğulları ile başlayan beğlikler arka arkaya sökün etti. Bunların çoğu, Çengiz ve oğullarının önünden kaçan yeni ve taze güçlerdi. En batıda olanları, Aydınoğulları, Saruhanlılar, Karasioğulları ve Osmanlılar karada ve denizde kâfirlerle, tekfurlarla uğraşıyorlardı. Seyhun boylarında anlatılan Korkut Ata destanları daha Selçuklular, Saltuklular, Artuklular çağında Anadolu'ya taşınmıştı. Korkut Ata artık Dede Korkut idi. Kars'tan, Bayburt'tan, Mardin'den başlamış, Denizli'ye, Aydın'a, Söğüt'e dek Beyrek hikâyeleri anlatılıyordu. Bu kez, Deli Dumrul'un Azrail ile savaşmasına kahkahalarla gülüyorlardı. Düşman artık Peçenek ve Kıpçak değildi; Gürcü idi, Trabzon Rumu idi, tekfurlardı. Boğaç Han, Salur Kazan, Kara Göne, Basat, Yegenek yeni alp erenlerin rol modelleri idi. Beğler, soy kütüklerini Oğuz Han'a çıkarmakta yarışlıyordu. Yine ozanlar çalıp söylüyor, alp eren adaylarına alplık nasıl olur, erlik, erenlik nasıl olur öğretiyordu. Efsanelerde, kopuzun tellerinde kalmış bu eski kahramanlara yeni kahramanlar da eklenmişti. Ebû Müslimler, Battal Gaziler, Dânişment Gaziler, Sarı Saltuklar... Bazen fakılar, hocalar da onların destanlarını söylüyorlardı. Bazı alp erenlerin, Trabzon güzellerinden, Konstantiniyye güzellerinden yavukluları vardı.

13. yüzyıldaki kaynamadan Ertuğrul oğlu Osman çıktı, büyük Osmanlı doğdu. Tarihin gidişi yine değişti.

***

Türkiye, Güney Azerbaycan, Türk dünyası bugün de kaynıyor. Aslında kaynama 19. yüzyılın sonlarında başladı. Gaspıralı İsmail diye bir adam Kırım'ın Bahçesaray'ında bir matbaa kurup gazete çıkardı. Bir de mektep açtı. Gazetesine *Tercüman* adını verdi. Okuma yazmayı mektebinde usûl-i cedit denilen bir yöntemle öğretmeye başladı. Gazetesi de, mektepleri de bütün Türk dünyasına yayıldı. Türk dünyasının her tarafında ceditçi denilen aydınlar ortaya çıktı. Dilde, fikirde, işte birlik dediler; Türklerin birlik olmasını hedeflediler.

Aynı yıllarda Osmanlı Türk aydınları da kaynıyordu. Namık Kemal'den hürriyet ateşi almışlardı. Çok uzak ataları Satuk Buğra Han'ın çağdaşlaşma ve medeniyet tercihinin bilmiyorlardı ama hem genetik kodlarında, hem kültürel kodlarında bu tercih vardı. Askerî Tıbbiye'de, *İkdam* gazetesinde kaynaşmalar vardı. Hüseyinzade Ali Azerbaycan'dan St. Petersburg'a gitmiş, oradan İstanbul'a gelip Askerî Tıbbiye'ye girmişti, Turan diyordu.

Aynı yıllarda, 1890'larda Thomsen diye bir adam, Moğolistan'da bulunan meçhul yazıları sökmüştü; yazılar Türkçeydi; 1200 yıl önceki Türklerden haber veriyordu. Bilge Kağan'dan, Köl Tigin'den, Tonyukuk'tan. Necip Asım taşları ve üstündeki yazıları Osmanlı Türk aydınına tanıttı. Çağdaşlaşma ve uzak geçmiş buluşuyordu. Buluşuyordu ama devlet de çöküyordu. 20. yüzyıla girilmişti. Meşrutiyet çöküntüyü durduramamıştı. Kaynama, fokurdama derecesine gelmişti. Selanik'te üç adam... Ali Canip, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp... Sade Türkçe diyorlardı, millî edebiyat diyorlardı, Turan diyorlardı. Gökalp nabızlarında tarihin ve efsanenin sesini duyuyordu. O sanki efsanenin içinden gelmişti, sanki yeni bir Dede Korkut idi. Aydınların yüreklerini yaktı, tutuşturdu. Türk aydınları kaynıyordu. Türk Ocakları, Mehmet Eminler, Ahmet Hikmetler, Hamdullah Suphiler, Yusuf Akçurular, Ahmet Ağaoğulları... Türk aydınları kaynıyordu. Gence'den, Bakü'den, Kazan'dan İstanbul'a yol bağlanmıştı. Mağcan Cumabayoğlu ta Altaylardan sesleniyordu. Türk dünyasının aydınları kaynıyordu.

Fakat arkadan büyük bir çöküntü geldi. Azerbaycan, İdil-Ural ve Türkistan Türkleri üzerine kızıl bir kâbus çöktü. Anadolu ve Balkanlardaki yüzlerce yıllık koca dev gümbür gümbür yerlere yıkıldı. Ama kaynama güçlüydü; birkaç yıl toprağın altında fokurdadı. Sakarya'da, Dumlupınar'da Türk kanı sel oldu. Anadolu kaynadı, kaynadı. Şimdi yine bir başbuğ vardı, adı Mustafa Kemal'di. Efsanelerden çıkmıştı. Kaynayan Türkü Ergene Kon'dan çıkardı. Türkün çağdaşlaşma ve medeniyet tercihi yeniden gündeme geldi. Batı Türklüğü yükselmeye başladı. Zeki Velidiler, Nihâl Atsızlar, Alparslan Türkeşler Turan dediler, uzaktaki ülküyü gösterdiler.

1990'lar gelince Türk dünyası yeniden ortaya çıktı. Bir kısım Türkler eski günleri yeniden hatırladılar. Yeniden bir kaynama ortamı doğdu. Anadolu'dan

Hazar'a, Isık Göl'e, Orhun'a geziler oldu. Oralardan Ankara'ya, İzmir'e, Antalya'ya geldiler.

2000'lerde yönetime kara sinekler, zehirli örümcekler dadandı. Biz sineğiz, böceğiz dediler. Biz sinekten, böcekten, salyangozdan karılmış bir nesneyiz dediler. Türkün öfkesini kabarttılar, 19. yüzyılda başlayan kaynamayı harladılar. Şimdi kaynama sosyal ortamlarda. Türkçüler, Türkçü Turancılar, Atsızcılar, Genç Atsızlar, Ülkücüler... Onlarca, yüzlerce site, dernek... "Türk ırkının özellikleri" diye yazınca çıkan gösterimlerde yüz binlerce tıklama. Biz Türküz, Türk soyundanız, büyük milletiz arayışları... Ruhlar kaynıyor, damardaki kan kaynıyor. 2000'lerden itibaren patlayan tarihî romanlar... Hunlar, Göktürkler, Osmanlılar, Balkanlar, Çanakkale, Sarıkamış, İstiklal Savaşı ile ilgili yüzlerce roman... Damardaki kan kaynıyor, ruhlar kaynıyor. Traktör yazınca ekranda beliren futbol sahaları. Tebriz'de, Tahran'da. İşaret parmağıyla serçe parmağı havada, bozkurt işaretleri, Türk bayrakları Tahran'da, Tebriz'de. Güney Azerbaycan'da Türkçe diriliyor, Türk adları diriliyor; Pîşevârî, Şehriyar, Sehend canlanıyor. Damardaki kan kaynıyor, ruhlar kaynıyor. Yüzler Turan kızılığında.

Türkmencede, Özbekçede Turan romanları yazılıyor. Kazakistan'da bir önder bozkırın yedi öğüdünü hatırlıyor, hatırlatıyor. Gençler Er Turan adlı müzik grubu kurmuşlar, Türk Kanı'nı söylüyorlar, Türkler birleşiniz diyorlar. Köl Tigin anıtı Astana'da, bozkurt heykelleri Astana'da, bozkurt kabartmaları tengelerde. Bir eyaletin adı Türkistan oldu. Efsane devri, destan devri kapanmış gibi görünse de ruhlar yine destan istiyor, efsaneler roman diye, film diye yeniden canlandırılıyor. Türkün tarihinin çok çok eski olduğuna Türkler inanmak istiyor. Efsane de olsa inanmak istiyor.

Doğu Türkistan, Kâşgar, Kulca, Turfan... Eski Türk yurtları. Üzerlerinde kâbus var, zincir var, pranga var. Fakat zincirlere dolanmış bileklerdeki damarlarda akan kan kaynıyor. Yürekler çarpıyor, ruhlar kaynıyor.

Doğuda, batıda, kuzeyde, güneyde 19. yüzyıldan beri bir kaynama var. Kaynamaların sonunda büyük kırılmalar yaşanır, tarihin yönü değişir. Hiç şüphe yok, 21. yüzyılda da tarihin yönü değişecek.

TARİHÎ METİNLERE GÖRE TÜRKLERİN YARATILIŞ EFSANESİ VE İLK ATALAR

Bu araştırmada, 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyıl başlarında Radloff ve Verbitski tarafından Saha (Yakut) ve Altay Türklerinden derlenen metinler ele alınmayacaktır. Onlardan daha eski kaynaklara bakılarak Türklerde yaratılışla ve ilk atalarla ilgili kayıtlar değerlendirilecektir.

Evrenin ve insanın yaratılışıyla ilgili en eski kayıt 732 tarihli Köl Tigin bengu taşındadır:

Üze kök teñri, asra yağız yir kıluntukda ikin ara kişi oghı kılınmış. Kişi oğlınla üye eçüm apam Bumın Kağan, İstemi Kağan olurmış (KT D 1). “Yukarıda mavi gök, aşağıda kara yer yaratıldığında ikisi arasında insanoğlu yaratılmış. İnsanoğlunun üzerine atalarım Bumın Kağan, İstemi Kağan hükümdar olmuş.” (Ercilasun 2016: 509).

15. yüzyılda istinsah edilen Uygur harfli *Oğuz Kağan Destanı*’ndaki kayıtlar, yukarıdaki alıntıda bulunan ilk cümlenin açılımı gibidir. Ancak destandaki ifadeler evrenin yaratılışı hakkında değil Oğuz Kağan’ın evlenmeleri ve çocuklarının adları hakkındadır. Daha doğru bir ifadeyle bu destanda evrenin yaratılışı anlatılmaz; ancak araştırmacılar bu evlenmeler ve çocukların adlarında evrenin yaratılışıyla ilgili Türk inancının yansımaları bulunduğunu düşünürler. İlgili bölümleri bugünkü Türkçeye aktararak aşağıda veriyorum:

Yine günlerden bir gün Oğuz Kağan bir yerde Tanrı’ya yalvarmakta idi. Karanlık geldi. Gökten bir mavi ışık indi. Güneşten, ay ışığından daha parlak idi. Oğuz Kağan yürüdü; gördü ki bu ışığın arasında bir kız var. Yalnız başına oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. Onun başında ateşli, ışıklı bir beni vardı, kutup yıldızı gibi idi. O kız o kadar güzeldi ki gülse mavi gök gülüyor; ağlasa mavi gök ağlıyor(du). Oğuz Kağan onu görünce aklı kalmadı. Gitti, sevdi, aldı. Onun ile yattı, dileğini aldı. (Kız) gebe kaldı. Günlerden sonra, gecelerden sonra (gözü) parladı; üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gün adını koydular; ikincisine Ay adını koydular; üçüncüsüne Yıldız adını koydular.

Yine bir gün Oğuz Kağan ava gitti. Bir göl ortasında, ön tarafta bir ağaç gördü. Bu ağacın kovuğunda bir kız vardı. Yalnız başına oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. Onun gözü gökten daha mavi idi. Onun saç ırmağ gibi, onun dişi inci gibi idi. O kadar güzeldi ki yeryüzünün halkı onu görse “ay ay, ah ah, ölüyoruz” diye sütten kımız olur(du). Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti, yüreğine ateş düştü. Onu sevdi, aldı. Onun ile yattı, dileğini aldı. (Kız) gebe kaldı. Günlerden sonra, gecelerden sonra (gözü) parladı; üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gök adını koydular; ikincisine Dağ adını koydular; üçüncüsüne Deniz adını koydular. (Ercilasun 2019: 488).

Oğuz'un evlendiği birinci kızın “gökten inen ışık” içinden çıkması ve ondan doğan çocukların Gün (güneş), Ay ve Yıldız adlarını alması uzayın yaratılışı olarak yorumlanabilir çünkü güneş, ay ve yıldız uzay cisimleridir. Buna karşılık ikinci kızın “göl ortasındaki bir ağaç kovuğundan” çıkması, ondan doğan çocukların da Gök, Dağ ve Deniz adlarını alması dünyanın yaratılışı olarak yorumlanabilir çünkü gök, dağ ve deniz dünyaya aittir. Buradaki göğü “uzay” olarak değil “hava, atmosfer” olarak düşünüyorum. Metindeki uzay – dünya karşıtlığı açıktır ve bu karşıtlık içinde ikinci kızın ilk oğlu Gök, yeryüzüne ait olmaktadır.

Uygur harfli *Oğuz Kağan Destanı*, geç tarihli olmasına rağmen İslam öncesi motifler taşıması bakımından önemlidir. Kızlarla birleşme de bu motiflerden biridir ve İslami Oğuz Han rivayetlerinde yoktur. Türklerin kozmogoni anlayışı, destana yansıtılmıştır. Böylece Oğuz da bir bakıma Türklerin ilk atası olmaktadır.

İnsanın ve Türklerin ilk atalarının yaratılışına ait özgün bir efsane 14. yüzyıl tarihçisi Ebubekir bin Abdullah bin Aybek ed-Devâdârî'nin eserlerinde bulunmaktadır. Ebubekir'in Arap diliyle yazılmış iki dünya tarihi vardır. Birincisi 1310'da başlayıp 1328'de bitirdiği *Dürerü't-Ticân*, ikincisi 1335-1336'da tamamladığı *Kenzü'd-Dürer*'dir. İlk ata ve ilk ana ile ilgili ayrıntılı metin *Kenzü'd-Dürer*'dedir:

İlk çağda yağmurdan hasil olan seller Karadağcı denilen bir dağdaki mağaraya çamur sürükleyip getirdi ve bu çamurları insan kalıbına benzeyen yarıklara döktü. Su ile toprak bir müddet bu yarıklarda kaldı. Güneş Saratan burcunda idi ve sıcaklığı çok kuvvetli idi. Güneş, su ve toprak döküntülerini kızdırdı, pişirdi. Mezkûr mağara kadının karnı (batını) vazifesini gördü. Su, toprak ve güneşin harareti (ateş) unsurlarından ibaret olan bu yığın üzerinden dokuz ay mutedil rüzgâr esti. Böylece dört unsur birleşmiş oldu. Dokuz ay sonra bu yaratıktan insan şeklinde bir mahlûk çıktı. Bu insana Türk dilince “Ay Atam” denildi ki “ay baba” demektir. Bu “Ay Atam” denen kişi sağlam havalı ve tatlı sulu yere indi. Kuvvet ve neşesi günden güne arttı, orada kırk yıl kaldı. Sonra seller bir daha aktı, yukarıda zikredildiği gibi mağaradaki yarıklara toprak doldurdu. Güneş Sünbûle yıldızında idi. Binaenaleyh bu toprağın pişmesi zamanı güneşin aşağı indiği devre tesadüf etti ve bundan dolayıdır ki bu topraktan yaratılan kişi dişi oldu. Bu dişi kişiye “Ay-va” adı verildi ki “ay yüzlü” demektir. Ay Atam ile Ay-va evlendiler. Bunlardan kırk çocuk dünyaya geldi. Yarısı erkek yarısı dişi idi. Bunlar birbiriyle evlendiler. Ana ve babaları öldükten sonra çıktıkları mağaraya gömüp ağzını altın kapı ile kapadılar ve kapının yanına çiçekler koydular. (Inan 1986: 21).

Dürerü't-Ticân'da bu kısım yoktur; sadece ilk atanın mağarada yaratıldığı söylenir. İlk ata ve ananın adları da *Dürer*'de farklıdır. Mağaranın tasviri ve ilk atalarla ilgili rivayet *Dürer*'de şöyledir:

... Kara Tağcı (Kara Dağ) diye isimlendirilen bu dağda bir mağara vardır. Bu mağaranın yükseklığı zemininden en yüksek noktasına kadar yedi gün(lük) mesafe'dir. Bu dağda engebeli, çok dik, tepesine kadar çabuk ve güçlü kuvvetli bir adamın bile çok büyük bir gayretle tırmanabileceği bir yol vardır. Bu mağaranın ağzında, çeşitli mücevher ve değerli taşlarla süslenmiş

Kırmızı Altın'dan bir kapı bulunur. Kapıda bu mağaranın muhafızları ve hizmetçileri vardır. Bu mağara, bu diyarda yaşayanların mabududur. Bu insanlardan birisi yemin etmek veya dua etmek istediğinde Kara Tağcı için der ki [Arapça] anlamı: Ve Hakk el-Cebel el-Esved [Kara Dağ adına yemin ederim ki] demektir. Bununla o mağara'yı kasteder. Onların zannına göre, Ulu Ay Atacı (Ulu Ay Ata) denilen büyük ataları bu mağara'dan yaratılmıştır ve çıkışı oradandır. Bu sebeple bu mağaraya çok saygı gösterirler. Bu zatın (Ulu Ay Ata) Eski İranlılar (el-Furs el-Ulâ)'ın değil kendilerinin (ceddi) olduğunu iddia ederler. İranlılar ise kendilerinin (ceddi) olduğunu iddia ederler. Onun İranlılar arasındaki adı, Eski Farsça'da Keyümers olup, onlara göre bunun anlamı Babaların Babası [Eb el-Âbâ'] demektir. Biz her iki tarafın iddiasından da burada sarfınazar ediyoruz. Çünkü bu konuda her iki tarafın iddialarında çok hurafeler vardır. Akıl ve Şeriat onların sözlerini kabul etmez. Ama bu sözleri, felsefe yoluyla, bilge kişiler destekler... Dedim: "Bu hurafeleri burada kestik. Bunlardan sonra, daha önce zikri geçen Türkçe Kitab'ın yazarının anlattıklarını, [size] ulaştırmaya devam ediyoruz." Dedi: "Sonra, Ulu Ay Atacı (Ulu Ay Ata) diye isimlendirilen bu babadan ve yine onun gibi yaratılan, kendi dillerinde Ulu Ay Anacı (Ulu Ay Ana) diye adlandırdıkları zevcesinden doğan çocuklar çoğalıp arttı. Bunların nüfusu çoğalıp biri diğerine haksızlık yapmaya başlayınca, haksızlığa uğrayanın hakkını alivermesi için kendisine başvurmak üzere aralarından birini başkan yapmakta anlaşılabilir. Ulu Ay Atacı'nın en büyük oğlu üzerinde anlaşılıp onu kendilerine melik yaptılar. Türk meliklerinden ilk tahta oturan ve hükümdar olan kişi odur. O ölünce yerine en büyük oğlu geçti. Babasının cesedini, babasına benzeyen altın bir heykelin içine koydu. Heykel için bir bina yapıp onu binanın içinde bir tahta oturttu. Ona hizmet edecek kişiler görevlendirdi. Bilge kişilerin tavsiyesine uyararak, onun üzerine gece-gündüz ışığı sönmeyen, yağ yakan kandiller koydurdu. Burası onlar için bir ziyaretgâh oldu. Her yıl başında, bu melikin ölüm gününde, o ülkenin diğer bölgelerinden insanlar burada toplanıp büyük tören yaparlar; içinde melikin cesedi bulunan altın heykele secde ederler. Kendi dillerinde yalvarıp yakarak, üç gün müddetle, bu halde kalırlar. Onların hükmü altındaki topraklarda yaşayan bir kişi bu merasime katılmayıp bağlılığını arz etmezse, merasimden sonra oraya getirilip ziyaretgâhın kapısında öldürülür. Bu melik, Altın Han diye isimlendirilir ki (Arapça) anlamı Melik ez-Zeheb (Altın Han) demektir. Bu isim, Ulu Ay Atacı [Ulu Ay Ata]'nın neslinden geldiğini iddia ettikleri, altın heykelin içindeki, cedlerinin *süyük*'ünden [kemiğinden; soyundan] gelen her hükümdar için kullanılan bir unvan halinde umumileşti." (Koprıman 2009: 128-130).

Ebubekir bin Abdullah gerek *Kenzü'd-Dürer*'deki gerek *Dürerü't-Ticân*'daki bu bilgileri *Ulu Han Ata Bitiği* adlı bir eserden nakleder. Ebubekir eserin, Abbasi hekimlerinden Cibrîl bin Bahtîşû tarafından 211 (m. 826-827) yılında Farsça'dan Arapçaya çevrildiğini belirtir. Onun verdiği bilgilere göre eserin aslı Türkçedir ve ilk sahibi de Nûşîrevân'ın veziri Büzürgmîhr bin Bahtigân'dır (Ercilasun 2007: 533-534).

Bu efsaneyle ilgili *Kenzü'd-Dürer*'deki kayıtlar, İnan'ın vaktiyle çevirdiği kısa bölüm dışında Türkçeye çevrilmemiştir. *Dürerü't-Ticân*'dan farklı olan bazı noktaları Ulrich Haarmann'ın 1974'te *Der Islam*'da yayımlanan incelemesinden biliyoruz. Haarmann Türkçe eserin adının *Kenz*'de geçen iki biçimini de veriyor: *Ulu Ata Bitig*, *Ulu Ay Atam Bitigi*.¹

¹ Haarmann isimleri, Arap yazısına göre *Ulû aţâ bitik*, *Ulû ay aţâm bitikî* biçiminde okumuştur

Ebubekir'in Arapçasını gördüğü ve içindeki bazı bilgileri bize aktardığı bu eserin Türkçe aslı Sasani hükümdarı Nüşirevan zamanına kadar gitmektedir. Bilindiği gibi Nüşirevan, İstemi Kağan'ın güveyisidir. Türkçe özgün eserin, Nüşirevan'a gelin giden İstemi Kağan'ın kızının düğün alayı yoluyla Sasani sarayına geçmiş olması mümkündür. Ebubekir'in tarihlerinde birkaç biçimde geçen eserin adının en doğru şeklinin *Ulu Han Ata Bitigçi* olduğunu düşünüyorum. Sondaki +çi eki meslek / uğraşma işlevinde değil sevgi işlevinde kullanılmıştır ve bu işlev ekin en eski işlevidir. Yukarıda görüldüğü gibi Ebubekir sadece kitabın adında değil ilk ata ve ana ile onların doğduğu mağaranın adında da +çl ekini kullanmıştır: Ulu Ay Ataçı, Ulu Ay Anaçı, Kara Tağçı. Dolayısıyla eserin adındaki +çi ekinin yanlışlıkla yazıldığını düşünmek için sebep yoktur.

Haarmann eserin "13. yüzyılda kimliği belirsiz birisi tarafından derlenmiş" olduğunu düşünüyor (2019: 112). Bence de Ebubekir'in gördüğü Arapça eser 13. yüzyılda derlenmiş olmalıdır. Çünkü rivayetin devamında bir de "aslanların yetiştirdiği çocuk" efsanesi vardır ve bu efsane Çengiz Han'a kadar gelir. İstemi Kağan döneminden kalan bir eserin Çengiz Han'dan söz edemeyeceği açıktır. Ancak "aslanların yetiştirdiği çocuk" efsanesi, *Ulu Han Ata Bitigçi*'den farklıdır ve Çengiz Han'la Azerbaycan'da karşılaştığını ifade eden Süleyman bin Abdülhak bin Pehlevân el-Âzerbaycânî adlı biri tarafından yazılmıştır (Haarmann 2019: 116). *Dürer*'de Âzerbaycânî'nin adı geçmez ve "aslanların yetiştirdiği çocuk" efsanesi *Ulu Han Ata Bitigçi*'deki rivayetin devamı gibi anlatılır. *Kenz*'de ise bu kısmın yazarının Âzerbaycânî olduğu belirtilmiştir.

Ulu Han Ata Bitigçi, Ulu Ay Ataçı, Ulu Ay Anaçı isimlerindeki +çl ekinin arkaikliğine karşılık *Ulu* kelimesi yeni bir biçimdir. Eseri 826-827'de Arapçaya çeviren Cibrîl bin Bahtîşû döneminde de eserin özgün biçiminin ulaştığı İstemi Kağan döneminde de bu kelimenin *ulug*, hatta *ullug* olması beklenir. Aynı şekilde *han* kelimesi de *kan* olmalıdır.² Anlaşılan 13. yüzyıl derleyicisi iki ayrı rivayeti birleştirdiği gibi Türkçe kelimeleri de kendi döneminin özelliklerine uydurmuştur.³

İlk ataların adındaki Ay ilgi çekicidir. Ebubekir, *Ulu Han Ata Bitigçi*'deki Türkçe özel isimleri verirken daima Arapça karşılıklarını da vermiştir. Bu özel isimlerdeki Ay ismini de "kamer" kelimesiyle Arapçaya çevirmiştir. Yani isimlerdeki Ay kelimesi "gökteki ay" anlamındadır.

Uygur harfli *Oğuz Kağan Destanı*'nda Oğuz'un annesi de Ay Kağan adını

(2019: 112). Eserin adı Türkçe olduğuna göre elif, vav, ye ile belirtilen ünlüleri uzatmaya gerek yoktur.

² Buna göre eserin özgün adını *Ullug Kan Ata / Apa Bitigçi* olarak ihya edebiliriz.

³ Bunu Ebubekir de yapmış olabilir. Çünkü *Ulu Ay Ataçı* ile *Ulu Ay Anaçı* adlarını diğer eserinde Âdem ile Havvâ'nın adlarına benzeterek *Ay Atam* ve *Ayva* yapan da odur. Aynı şekilde eserin adında da +çi ekini kaldırarak hatta bir defasında da +çi ekinin yerine +i iyelik ekini koyarak güncelleştirme yapmıştır.

taşımaktadır: *Kene künlerdin bir kün Ay Kağanın közü yarup bödüdi; irkek ogul togurdi.* “Yine günlerden bir gün Ay Kağanın gözü parlayıp büyüdü; erkek çocuk doğurdu.” (Ercilasun 2019: 479, 486).

Anlaşıldığına göre Türk kozmogonisinde ay önemli bir yer tutmaktadır. Bahaeddin Ögel, “irkek ogul togurdi” ibaresinin “bir erkek oğlu doğurdu” biçiminde düzeltilerek “bir erkek oğlu oldu” şeklinde anlaşılması gerektiğini ileri sürer ve Ay Kağan’ı Oğuz’un annesi değil, babası kabul eder. Ay kültürünün de Uygurların Maniheizm’e girmesinden sonra görülmeye başladığını belirtir (1971: 129-131). Uygur harfli *Oğuz Kağan Destanı*’nda *togur-* fiilinin “doğurmak” anlamında olduğu açıktır. Nitekim destanda Oğuz’un birinci eşi için de, ikinci eşi için de bu fiil kullanılır: *Üç irkek ogulnu togurdi* “üç erkek oğlu doğurdu” (Ercilasun 2019: 481).

Eserin ve ataların adlarındaki *ulu* kelimesinde olduğu gibi *ata* ve *ana* kelimelerinde de güncelleştirme olduğunu düşünüyorum. Bengü taşlarda “atalar” kavramı *eçü apa* kelimeleriyle ifade edildiği gibi “baba” yerine *kañ*, “ana” yerine *ög* kelimeleri kullanılmıştır. Clauson *ata* sözünün de *ana* sözünün de eski Uygur metinlerinde seyrek görüldüğünü, yaygın kelimelerin *kañ* ve *ög* olduğunu yazar: “ata: ‘father’; this word and ana: ‘mother’ first appear, instead of kañ and ö:g in Uyğ. Bud., but are still rare in that language” (1972: 40).⁴

Ata ve *ana* kelimeleri Budist metinlerden itibaren görülmeye başladıysa en eski atalar için bengü taşlarda geçen *apa* ve *eçü* kelimelerinin kullanılmasını beklemeliyiz. Bu beklenti için bazı ipuçları vardır.

Câmiü’t-Tevârih’te Türklerin atası olarak gösterilen Yâfes için şöyle denilmektedir: “Yâfes, Türklerin deyişine göre Olcay Han diye lâkap alır.” (Togan 1972: 17). Togan, Olcay kelimesi için şu dipnotu düşmüştür: “Nüshalarda, Bolcay ve Olcay⁵ şekillerinde yazılan bu ismi Olcay okuyorum. A g’da Amılca ve Alınca şekillerinde geçiyor.” (1972: 81). A g kısaltması, Ebulgazi Bahadır Han’ın *Şecere-i Terâkime*’si için kullanılmıştır. *Şecere-i Terâkime*’nin Kargı Ölmez yayınında kelime Amulca / Amılca biçiminde okunmuştur (1996: 120). Reşideddin’in Thackston tercümesinde ise Yâfes’in Abulca Han olarak adlandırıldığı kaydedilmiştir (Yıldırım 2000: 105). *Çingiznâme*’de de Yâfes’in diğer adı Abulca Han’dır (Ivanics-USmanov 2002: 31). *Çingiznâme*’nin B nüshasında Yâfes’in adı ç ile Abulça’dır (Ivanics-USmanov 2002: 255, yazma 1v).

Yâfes’e Türkler tarafından verilen adın böylece beş varyantını görüyoruz: Olcay, Bolcay / Bulcay, Amulca / Amılca, Abulca, Abulça. Bence özgün biçim Abılça’dır ve bu da apa eçe’nin *l* türemesiyle değişmiş şeklidir: *Apa Eçe* > *Apaça* > *Abaça* > *Abılça* > *Abulça* > *Amulca*.

Türkler Müslüman olduktan sonra Nuh’un oğlu Yâfes’i, kendi ataları olan

⁴ “ata: ‘baba’; bu kelime ve ana: ‘anne’, kañ ve ö:g yerine, ilk olarak Uygur Budist metinlerinde görülür, fakat bu dilde hâlâ seyrektrir.”

⁵ Togan’ın eserinde bu kelimeler Arap harfleriyle dizilmiştir.

Apa Eçe / Amulca'nın yerine koymuşlardır. Nitekim *apa* kelimesi *Kutadgu Bilig*'de Hz. Âdem için de kullanılmıştır:

<i>Apalı Havalı ajunka ilip</i>	<i>Urug yadıdü dünyâ içinde kelip - 6391</i>
	(Arat 1947: 632)
“Âdem ile Havvâ dünyaya inip”	“Soylarını yadıdü dünyaya, gelip”.

Şeceresi İstemi Kağan'a kadar çıkan *Ulu Han Ata Bitigçi*'de ise *Apa* adının sonradan daha yaygın hâle gelen *Ata* ile değiştirildiğini düşünüyorum.

KAYNAKLAR

- Arat, Reşid Rahmeti (1947), *Kutadgu Bilig I – Metin*, İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Clauson, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford.
- Ercilasun, Ahmet B. (2007), *Makaleler – Dil-Destan-Tarih-Edebiyat* (yayına hazırlayan: Ekrem Arıkoğlu), Ankara, Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2016), *Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları*, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2019), *Nehir Destan Oğuzname (Oguz Bitig)*, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Haarmann, Ulrich (2019), “Mısır Memlûkleri'nde Altun Hân ve Cengiz Hân” (Çeviren: Çiğdem Dumanlı), *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 2019/1 (Bahar), Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayını.
- Ivanics, Maria – Usmanov, Mirkasym A (2002), *Das Buch der Dschingis-Legende (Defter-i Çingiz-nâme) I*, Szeged.
- İnan, Abdülkadir (1986), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kargı Ölmez, Zuhâl (1996), *Ebulgazi Bahadır Han – Şecere-i Terâkime (Türkmenlerin Soy-kütüğü)*, Ankara, Simurg Yayınları.
- Koprâman, Kâzım Yaşar (2009), “Ebû Bekir b. Abdullah b. Aybek ed Devâdârî'ye Göre Türklerin ve Tatarların Yaratılışı”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi GE-FAD – Özel Sayı: Prof. Dr. Reşat Genç Armağanı*, Cilt-I, Ankara.
- Ögel, Bahaeddin (1971), *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar)*, Ankara, Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları.
- Togan, Zeki Velidî (1972), *Oğuz Destanı – Reşideddin Oğuznâmesi, tercüme ve tahlili*, İstanbul.
- Yıldırım, Dursun (2000) “Ergene Kon = Erkin Kün mü?” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1997*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

TÜRKLERİN TÜREYİŞ EFSANELERİ

En Eski Kayıt

Türklerin türeyişleriyle ilgili en eski kayıt, *Cou-Şu* adlı Çin kaynağındadır. Bu kaynak, Çinlilerin Cou hanedanının tarihidir ve 629 yılında yazılmıştır. *Cou-Şu*'da anlatılan efsane şöyledir:

Türklerin ataları, Hyung-nu'ların (Hunların) kuzeyindeki So devletinden gelmiştir. Boyun başı A-pang-pu idi; 17 erkek kardeşi vardı. Kardeşlerinden birinin adı İ-çi-ni-şi-tu idi; dişi bir kurttan doğmuştu. Bütün kardeşlerin devletleri yıkıldı, sadece İ-çi-ni-şi-tu kaldı. Çünkü ona bir peri dokunmuştu. Bu sayede yağmur yağdırabiliyor, rüzgâr estirebiliyordu.

İ-çi-ni-şi-tu iki kadınla evlendi; biri yaz tanrısının, biri kış tanrısının kızı idi. Bunlardan biri dört oğul doğurdu. Oğullardan biri ak bir kuğuya dönüştü.

Çocuklardan biri A-fu ile Kem (Yenisey) ırmakları arasındaki topraklara yerleşti; bunlara Kırgız denildi. Üçüncü çocuk Çu-çe ırmağı kıyısında hüküm sürdü.

En büyük oğul, Batı Sayan dağının yamaçlarına yerleşti. Dağın tepesinde A-pang-pu boyunun başka kolları yaşıyordu. Çok soğuktu ve üşüyorlardı. Büyük oğul ateş yakarak onları ısıttı ve korudu. Onlar da büyük oğulu başbuğ yaptılar ve ona *Türk* adını verdiler. Unvanı No-tu-lu Şad idi.

No-tu-lu Şad'ın on eşi vardı. Bunlardan doğan çocuklar annelerinin soyadını almışlardı. No-tu-lu Şad ölünce bu çocuklardan biri başbuğ seçilecekti. Kadınlar bir ağacın altında toplandılar ve şöyle karar verdiler: Ağaçta kim en yükseğe sıçrarsa o, başbuğ olacak.

Kadınlardan birinin adı A-şi-na idi ve onun oğlu en küçük çocuktü. En yükseğe o sıçradı ve başbuğ oldu. Kendisine A-hien (Bilge) Şad unvanını verdi.

Bozkurt / Ergenekon Destanı

Araştırmacılar, yukarıdaki efsaneyi, Bozkurt / Ergenekon destanının bir varyantı saymışlardır. Bunun birkaç sebebi var: 1) Çin kaynakları bu efsaneyi de Kök Türklerle ait efsaneler arasında sayar. 2) İlk ata İ-çi-ni-şi-tu, dişi kurttan doğmuştur. 3) Bu efsanenin sonundaki No-tu-lu Şad (Türk), A-şi-na ve A-hien (Bilge) Şad isimleri, Bozkurt efsanesiyle benzeşir.

DİZİN

- Abaça* 26
Abay 155, 347
Abay Jolu 347
Abay Kunanbayoğlu 155
Abbasi 33, 83, 86, 187, 254
Abbasiler 94, 100
Abdarmak 34, 63
Abdukadir Calalidin 370, 372
Abdulahad Nuri 253
Abdullah Battal Taymas 294
Abdullah Efendi'nin Rüiyaları 352
Abdullah Tukay 155
ABD Ulusal Bilim Akademisi 388
Abdurrahman Kızılay 144
Abdurrauf Fitrat 180
Abdülhak Hâmid 155
Abdülhaluk Çay 124, 221
Abdülkadir Donuk da 218
Abdülkadir İnan 33
Abdülkerim Mahdum 368, 369
Abdüllatif Efendi 118
Abılay Han Destanı 348
Abılça 26, 62
ablaut 306, 307, 309, 310
abstraksiyon 326
Abubca Han 60
Abulca 26, 32, 46, 52, 60, 61
Abulca Han 26, 46, 60, 61
Abulça 26, 32, 46, 61
Abulça Han 46, 61
Acâibu'l-Makdûr 104, 128
Aclan Sayılğan 336, 337
Adam's Tongue 300
Adana 260, 368
Âdem 25, 27, 52, 54, 61, 66, 178, 300, 315
adem-i merkezietçiler 121
Adig 253
A Dictionary of Linguistics and Phonetics
169, 170, 234, 242
A Dictionary of Tocharian B 228, 241
Adilcevaz 92
Adile Ayda 10, 321, 322
Adil Hikmet 114, 115
Afanasyevo 214-216
Afanasyevo kültürü 214
Afgan 18
Afganistan 78, 84, 106, 115, 159, 164,
210, 211, 216, 264, 266, 365, 368, 369
Afrâsiyâb 54, 59, 102, 103
Afrâsiyâb 100, 105
Afrika 195, 196, 203, 300, 311, 388
Afro-Asyatik 195, 196, 201
Afşar 260, 262
Afşar hanedanı 260
Afşın Beğ 91
Afşın Yayınları 128, 346
A-fu 28, 42, 44
Afyonkarahisar 259, 260, 297, 298
Afyon Kocatepe Üniversitesi 298
A Grammar of Iconism 304
Agustin Vicente 170
Ağaç 31, 71, 172, 240
Ağaçeri 88
ağa – ırgat çatışması 145
ağıt 155
Ahamenid 204, 225
Aharon Dolgopolsky 200-202
Ahıska Türkleri 291
A-hien (Bilge) Şad 28
A-hien Şad 43, 59
A-hien-Şe 47
Ahlat 91, 92
Ahlatşahlar 92
Ahmed Ferid Tek 113, 129
Ahmed Midhat 155, 352
Ahmed Vefik Paşa 88, 105, 172, 182
Ahmed Zeki Paşa 33
Ahmet Caferoğlu 134, 251, 293

- Ahmet Cevdet Paşa 271
 Ahmet Demir 333
 Ahmet Emin Yalman 123
 Ahmet Ferit (Tek) 106
 Ahmet Hamdi 146
 Ahmet Hamdi Tanpınar 352, 355
 Ahmet Haşim 137, 146, 155
 Ahmet Hikmet Müftüoğlu 20, 36, 106,
 107, 113, 114, 129
 Ahmet Karaca 124, 359
 Ahmet Kemal İlkul 114, 115
 Ahmet Kutsi 146
 Ahmet Muhip 146, 330
 Ahmet Rasim 271
 Ahmet Taşağıl 30, 89
 Ahmet Temir 39, 99, 134, 160
 Ahmet Topaloğlu 190
 Ahmet Yesevi Vakfı 128
 Ahsen Batur 93
 Akadca 208
 Aka Gündüz 114
 Akartürk Karahan 257
 Akatça 225
akatiroy 240
Akatzir 240
akatziroy 240
 Akdağ 57, 59
 Ak Geyik 38
 Ak Han 109
 Akhisar 136, 260
 Akhunlar 101
 Akif 136-141, 146, 270-278, 281
 Âkil Muhtar (Özden) 106
 Akkoyunlu 54, 83, 86, 92, 94, 99, 103,
 129, 133, 151, 152, 160, 164, 174,
 175, 183, 187, 193, 218, 227, 228,
 231, 240, 242, 245, 247, 249-251, 262,
 282, 285, 287, 292, 294, 298, 310, 315
 Akkoyunlular 93, 260
 ak kuğu 46
 ak kurt 39, 41
 Ak Kurt 38
 Ak Kurum 110
 Aksaray 356
 Aksu 183, 370
 Akşehir 260
Ak Topraklar 355
 Alabuğa 266
 Ala Geyik 110
 Alaiye Beyliği 260
 Alan 62, 221
 Alan Kova 62
 Alanya 259, 260
 Alaş Orda hükûmeti 180
 Albay İsmet (İnönü) Bey 136
 Albert Hermann 221
 Aleksandr N. Garkavets 226
 Alınca 26, 62
 Alınca Han 62
 Ali Bek Hakim 347
 Ali Birinci 113
 Ali Canip Yöntem 20, 107, 132, 263
 Ali Cengiz oyunu 47
 Ali Cengiz Oyunu masalı 31
 Ali Emirî Efendi 252
 Alihan Töre Sagunî 181
 Ali Koş 202
 Alimcan Tagan 118
 Ali Saip Ursavaş 336
 Allah 10, 54, 64, 83, 86, 112, 140, 152,
 173, 174, 184-194, 205, 289
 Allan R. Bomhard 201
 Alman 76, 80, 95, 105, 163, 168, 253
 Almanca 39, 107, 163, 197, 206, 253,
 320, 373
 Alman milleti 95
 Almanya 96, 97, 111, 163, 172, 181, 253,
 375, 383, 384, 387, 388
 Almatı 180, 182, 226, 242, 348, 349
 Almucanna Han 62
 Alpamıs 347, 351
 Alpamış 155, 351
 Alparslan 20, 36, 91, 124, 125, 134, 359,
 363
 Alparslan Türkes 20, 124, 125, 134, 359,
 363
 Alpaslan Masalı 36
Alp Er Tonga 31, 53, 54, 59, 102, 103,
 128, 158, 176, 251, 254
 Alp Er Tonga sagusu 158

- Alp Er Toņa 53, 54
 Alp Er Tunga 337
 Alp Kara Arslan 35, 36
Alp Kara Arslan Belçüki 36
 Altay 16, 22, 30, 38, 43, 48, 105, 108, 110, 113, 117, 119, 122, 135, 144, 159, 180, 182, 195-197, 200-204, 209, 211-213, 215, 216, 219-222, 225, 226, 230-232, 234, 235, 243, 244, 247, 283, 284, 315, 347, 364
 Altay Amanjlov 221, 226
 Altay Dağları 30, 212
 Altayik-Mongoloid 214
 Altayistler Konferansı 348, 374
Altay Kazakları 364
 Altaylar 214
 Altaylarda Kanlı Günler 364
 Altaylardan Tuna'ya geceleri 124
 Altay-Sayan Dağları 212
 Altın Adam 226, 350
Altın Armağan 114, 128
 Altın Destan 108
 Altın Elbiseli Adam 160, 226, 240, 242
 Altın Han 16, 24, 64
 altın heykel 35, 66, 67, 72
 Altın heykel motifi 66
Altın Hızma Mülâyim 144
 Altın Orda 262, 265-267
Altın Orda Hanlığının Kuruluş ve Yükseliş Devirleri 265
 Altın Ordu 110, 113, 114, 133, 158, 178, 186
 Altın Yurd 110
Alttürkische Grammatik 233
 Altun Han 24, 34-36, 63, 64, 66
 Âmeli Turan Nasıl Doğabilir? 112
 Amerika 97, 131, 166, 167, 195, 196, 198, 203, 347, 349, 383, 388
 Amerika Birleşik Devletleri 97, 166
 Amerind 195, 196, 203
 Amılca 26
 Âmid 92, 95
 Amu-Derya 85, 101, 105
 Amulca 26, 27, 32, 46, 62
 Amulca Han 32, 62
 Ana Altayca 198, 209, 218, 229, 234, 303
 Ana Avrasyatik 212
 Ana Bantu 198, 303
 Ana Batı Türkçesi 230, 235, 240, 241
 Ana Bulgarca 231, 233, 235, 240, 241
 ana dil tasarlama 197
 Ana Doğu Türkçesi 230
 Anadolu 10, 19, 20, 31, 36, 52, 73, 86, 87, 91-95, 98, 108, 112, 133, 136, 139, 143, 144, 146, 158, 164, 177, 179, 180, 182, 185, 189, 190, 193, 202, 203, 206, 243, 250, 258-263, 265, 266, 280, 293, 294, 297, 340, 355, 362
 Anadolu ağızları 293, 297
 Anadolu beylikleri 98, 261
Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I – Anadolu'nun İdari Taksimatı 94, 98
 Anadolu romantizmi 146
 Anadolu Selçuklu 19
 Anadolu Selçukluları 19, 87, 92, 94, 259
 ana dünya dili 197
 Ana Elam-Dravid 202, 211
 anaerkil 42
 Anafartalar 329, 330, 333
 Ana Hint-Avrupa 202, 212, 213, 216
 Ana Hint-Avrupa dili 222
Anahtar 355
 ana kurt 42, 47
 Ana Nostratik 201-203, 212, 213
 anaşizm 326
 Ana Türkçe 10, 197, 224, 230, 233-237, 315
 Anau 203, 204, 213, 215
 Anav 203, 204, 206, 209, 211, 213, 215-220, 235
Anayurttan Anadolu'ya 180, 182
 Andican 104
 Andrés Róna-tas 377
 Andreas D. Mordtmann 221, 225
 André Martinet 153
 Andronovo 214, 215, 216
 Andronovo kültürü 214, 215
 Anglosakson 164
 Ani 91

- Ankara 21, 27, 37, 39, 41, 44-46, 48, 49, 54, 56, 61, 63-65, 68, 72, 82, 98, 99, 115-117, 124, 126-130, 137, 146, 160, 161, 169, 180, 182, 183, 193, 194, 198, 204-206, 211-213, 220, 223, 224, 226-229, 231, 232, 234, 236-238, 241-244, 250, 281, 287, 288, 292, 293, 297, 298, 315, 316, 323, 342-345, 347, 348, 356, 357, 358, 361, 363-365, 367, 377, 378, 381, 385
- Ankara Türk Ocağı 345
- Ankara Üniversitesi 129, 281, 287, 293
- anlam benzerliği 222
- Anlam değişimleri 312
- An-lu Şan isyanı 85
- Antalya 21, 125, 260
- Antalya'da Birinci Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı 125
- Anzanit 225
- Apa 15, 25-27, 32, 46, 52, 61, 81
- Apaça* 26
- apa eçe 26, 46
- A-pang-pu* 28, 32, 42, 44, 46
- apophony 306
- Apşeron yarımadası 260
- Arabistan 45, 54, 290
- Aral 17, 85, 101, 266
- Arap 23, 24, 26, 29, 31, 34, 65, 70, 83, 89, 92-94, 102, 103, 106, 131, 157, 163, 176, 184, 188, 254, 264, 271, 289, 290, 304, 307, 313, 325, 348
- Arapça 24, 25, 29, 33, 64, 65, 87-89, 92, 166, 178, 179, 184, 187, 189, 191, 199, 200, 207, 220, 247, 258, 259, 263, 271, 274, 275, 290, 294, 296, 304, 307, 315
- Arapgir 92
- Araplar 102, 184, 255
- Aras 261, 262
- Araxes ırmağı 220
- arbitraire 299, 312
- Archibald H. Sayce 225
- Arçelik 385
- Ardahan 291
- Argu 175, 199, 218, 247, 303
- Argun 58
- Arg Kan* 239
- ARİS 388
- Arî 105
- Arif Nihat 147
- Arî kültürler 215
- Arî miti 215
- Aristo 170
- Ármin Vámbéry 107, 377
- Arnavut 87
- Árpád Berta 295, 377
- Árpád Zempléni 107
- Arthur Amiaud 225
- artikel 192, 311
- Artova 369
- Artuklular 19
- Artukoğulları 92
- A. Rustemov 295
- aruz 137, 270-272, 274, 277
- Aruz Koca 18
- aruz ölçüsü 137
- Arya güneşi 337
- Aryamihir 337
- Aryan bıçağı 216
- Aryanî 203
- Aryaniler 203
- Aryanî medeniyet 204
- Aryanlar 214
- Aryenler 214
- Âsârü'l-Bilâd* 89
- Âsım* 147, 273, 278-280
- Asım Us 123
- Askold İvantchik 221
- aslan 35, 201, 308, 314
- aslanların yetiştirdiği çocuk 25
- Astana 21, 82, 227, 349, 350
- Astara 261
- Astarhan (Hacı Tarhan) Hanlığı 266
- Astarhan Hanlığı 267
- Astroasyatik 195, 196
- Astronezya 195, 196, 234
- Asur 52
- Asurca 225
- Asya Hunları 38, 218, 235, 236, 240, 241

- aşık 366
 Âşık Elesger 133, 155
 Âşık Garip 155
 Âşık Ömer 155
 Âşıkpaşaoğlu 88, 98, 160
 Âşık Şenlik 133
 A-şi-de Yüan-cen 78
 A-şi-na 28, 29, 31, 43, 44, 47, 59
 Aşina 44-48
 Aşkabad 203
 Aşkabat 209, 211
 Aşk-ı Memnu 352
 Ata 19, 24-27, 32-35, 55, 65, 81, 98, 160,
 189, 193, 221, 296, 297
 atabekü'l-ceyş 290
 ataerkil 42
 Atakam 239
 Atalar ruhu 140
 Atalar Sözü 173
 Atâ Melik Cüveynî 55, 58
 Atatürk 83, 121, 134, 141, 143, 272, 322,
 328-331, 333-338, 357, 358, 363, 377
 at çobanı kültürü 215
 Atebetü'l-Hakayık 137, 188, 193, 293
 ateist 388
 Atina 33
 Atsızcılar 21
 Atsız Mecmua 122, 328-330, 332
 Atsız – Türkçülüğün Mistik Önderi 11, 128
 Attila 119, 238, 239, 376
 australopithecus 300, 301
 Avar 17
 Avarlar 16
 Avcı-Toplayıcı dönem 202
 Avesta 100-102, 222
 Avnullah Kâzîmî 358
 Avrasya 122, 128, 160, 195, 198, 211,
 212, 215, 220, 221, 226, 240, 241-
 243, 269, 316, 349, 350
 Avrasyatik 196, 200, 201, 212, 213, 216, 241
 Avrasya Yazarlar Birliği 128, 160, 198,
 212, 226, 241-243, 316
 Avrupa Hunları 236, 238, 239
 Avustralya 195, 196, 198, 199, 203, 303,
 304, 387-389
 Avusturya 131, 163, 387
 Avusturya - Macaristan 131
 Ayabek Bayniyazov 295
 Ay Atam 23-25, 33, 64, 66
 ay baba 23, 33, 64
 Aybars 239
 Aybek oğlu Abdullah oğlu Ebubekir 34
 Aydemir 112, 342
 Aydın 19, 136, 260, 296, 297
 Aydınoğulları 19, 87, 260
 Aydil Erol 363
 Aygücü 81
 Ay Hanım 109
 Ayhan Tuğcugil 355
 Ay Kagan 67
 Ay Kağan 25, 26, 69
 Ay-va 23, 33, 65, 66
 Ayva 25
 Ayvalık 136
 ay yüzlü 23, 33, 65
 Azad İslam Üniversitesi 360
 Azak 223-225, 266
 Azak denizi 223
 Azap Toprakları 353, 355
 Azar Gat 323
 Azatlık Meydanı 124
 Azerbaycan 19-21, 25, 86, 115, 120, 121,
 124-126, 128, 132, 133, 135, 143,
 147, 158, 164, 172, 177, 179, 180,
 182, 183, 192, 193, 227, 256, 258-
 265, 280, 282, 283, 287, 290-292,
 294, 312, 313, 320, 347-349, 360-
 362, 373-375
 Azerbaycanca 180
 Azerbaycan Cumhuriyeti 115, 264
 Azerbaycan'da Halk Cephesi 124
 Azerbaycan Türkçesi 193, 227, 263, 264,
 287, 292, 360
 Azerbaycan Türkü 172
 Azeri 113, 263, 360
 az gelişmiş 131
 Azrail 19

- Baas rejimi 131
 Baba beni 144
 Baba İlyas 19
 Babil 52
 Babilce 225
 Babür 129, 137, 159, 267, 268, 366
 Babür İmparatorluğu 267
 Babürlü İmparatorluğu 266
 Babürlüler 104
Babürnâme 155
 Baden 97
 Bağatur 16
 Bağdat 19, 93, 131, 151, 254
 Bağımsız Devletler Topluluğu 349
 Bahaeddin Ögel 26, 34, 48, 72
 Bahçesaray 20, 106
 Bahtiyar Vahabzade 147
 Bakî 137
 Bakuy Dip Han 62
 Bakü 20, 115, 126, 132, 147, 260, 289, 373-375
 Bakü Hanlığı 260
 Balasagun 17, 57, 85, 254, 256
 Balıkesir 136, 260, 288, 344
 Balıkesir Lisesi 344
 Bálint Balassi 378
 Balkanlar 20, 21, 87, 260
 Balkaş gölü 214
 Bamsı Beyrek 18
 Ban Gu 37
 Baráthosi Balogh Benedek 118
 Barçuk-Art Tigin 57
 Barköl Kazakları 348
 Barlas 248
 Baron de Tott 90
 Barsgan 253, 256
 Barshân 55
 Barshânlar 55
 Barthold 100, 221
 Basamak teorisi 299, 314
 Basat 18, 19, 296
basıh 240
Basık 240
 Bask 196
 Basmacı hareketi 118
 Basmıl 79, 152, 174
 Basra 93, 262
 Basra Körfezi 262
 Başgirt 86, 152, 174
 Başkır 113
 Başkurd 113
 Başkurt 86, 118, 119, 159, 182, 282, 283, 294, 295, 351
 Batı Asya 166, 195, 201, 202, 215
 Batı Avrasya 195
 Batı Cephesi 136
 Batı Denizi 30, 47
 Batı Hunları 158
 batı klasikleri 145
 batılı Türkologlar 297
Batı Sayan dağı 28
 Batı Sibirya 214, 267
 Batı Şeria 202
 Batı Trakya Türkleri 355
 Batı Türkçesi 158, 230, 258, 261, 262
 Batı Türkistan 109, 132
 Batı Türklüğü 20, 132
 Batlamyus 223, 224, 231, 233
 Battal Gazi 19
Battal Gazi Destanları 155
 Bavyera 97
 Bayan Ölgü 348
 bayatı 133
 Bayatlı Mahmud Oğlu Hasan 61
 Bayburt 19, 92
 Bayın-Sokta 80
 Baykal 85, 215
 Baykal Gölü 85
 Bazin 78, 81, 82, 241
 B. Caldwell 210
 Beçenek 86, 152, 174, 247
Bei-şi 30
 Bekir Çobanzade 377
 Bekir Sıtkı (Çobanzade) 107
 Bekir Topaloğlu 184, 185
 Bekr 83, 94, 152, 173, 189
 Bekri Mustafa 155
 Bektaşî 47
 Béla Bártok 378
 Bela Gora 319

- Béla Horváth 108
 Béla Széchenyi 107
 Belçika 387, 388
 Belgrad 131
 Belh 104, 105
 Belûcistan 100
Benim Adım Kırmızı 377
 Berber ülkeleri 54
 Berkuk 103
 Berlin 131, 173, 183, 201, 241, 275, 277, 322, 384, 385
 Berlin Duvarı 131
 Berlin Hâtıraları 275, 277, 279
 Berlin yazması 173
 Bernat Munkáczı 107
 Berzence 88
 Besim Atalay 116, 251-253, 293, 294
 Beş Hececiler 114
 Beş Türkistan 109
 beyaz ırk 215
 Beylikler dönemi 87, 261
 Beyrek 18, 19
 Beyşehir 260
 Bey-şi 47
 Bey-şi 41, 47, 48
 Bey Wey 236
 Bibliothèque Nationale 68
Bibliothèque oriental 105
 Bijen'in kuyusu 56
 Bilge Ercilasun 36, 113, 273, 278, 279
 Bilge Kagan 73, 295
 Bilge Kağan 20, 46, 73-75, 77-81, 84, 85, 141, 147, 158, 248, 287, 291, 295, 297, 347, 372
 Bilge Yolalan 363
 bilim kurgu 145
 bilmece 155
 Bingöl 93
 1876 anayasası 97
 1924 anayasası 97
 1. İnönü Muharebesi 136
 Birgi 260
 Birinci Dünya Savaşı 108, 111, 114, 115, 118, 384
 Birinci Türk Tarih Kongresi 330
Bir Kitaba Tutuldum – Dîvânü Lüğâti't-Türk'ün Romani 257
 Birleşmiş Milletler 124, 327
 birleştirme 66, 301, 306, 307
 Bismarck 80
 Bişeng 51, 52
 Bişkek 126, 287
 Bitlis 92, 133
 biyografi 145
 Bizans 84, 89-92, 94, 158, 224, 225, 231, 240
Bizdiñ Otan 348
Bleda 239
 Boğaç Han 19
 Boğdan 98
 Bolcas 61
 Bolcay 26
 Bolşevik devrimi 269
 Bolşevikler 115, 321
 Borsuk 60
 Bosna Hersek 261
 Bostancı 345
 Boston 288, 384
 Botay kültürü 213
 Boyla Baga İnançu Yargan Apa Tarkan 81
 Bozkır Sakaları 222
 Bozkurt 15, 21, 28-30, 47, 48, 55, 59, 66, 70-72, 111, 121, 128, 129, 135, 343, 362
Bozkurt Destanı 30
 Bozkurt efsanesi 29, 48, 66
 Bozkurt / Ergenekon Destanı 28
Bozkurtlar 145, 355
Bozkurtların Ölümü 11, 345
 Bozuncar Han 62
 Bögü 56, 58-60
 Bögü Han 59, 60
 Bögü-Han 56, 58, 59
 Bökü-Tegin 56
 Bömbögör yazıtı 291
 Börte Çine 62
 Brahmi 221
 brakisefal 203, 215
 Britanya 95, 115, 168
 Bucak 264
 Budapeşte 108, 113, 118, 377, 378, 384

- Budinler 223
 Budist 26, 79, 81, 221, 248, 255, 388
 Budist Uygurlar 255
 Budizm 81, 85
 Bugac 127
Bugünkü Türk Alfabeleri 124
 Buğra Hanlar 17
 Buhara 104, 105, 111, 115, 116, 266, 267
 Buhara Hanlığı 266
 Buka Han 62
 Bukatur 16
 Buket Uzuner 377
 Buku 56, 57, 59, 60
 Buku Han 56, 57, 59
 Buku Tegin 56
 Bulcas Han 61
 Bulcay 26
 Bulgar 113, 165, 224, 225, 227, 230, 231, 239, 240, 243, 248, 266, 376, 377
 Bulgaristan 134, 261, 353, 355
 Bulgarlar 54
Bulgatu'l-müştak fi lugati't-türk ve'l-kıfçak 176
 Bumın 17, 22, 46
 Bumin 48
 Burdur 136, 260
 Bursa 132, 136, 189, 260, 281
 Bursuk 60
 Burtaslar 54
 Buruşak 204
 Buruşask 204
 Buruşaski 196
 Buryat 113
 buzkaşi 367
 бүкүнлү 306, 307
 Bülbül 88, 98, 143, 146, 160
 Bütün Türkler bir ordu, katılmıyan kaçak-
 tır 329
 Büveyhiler 91
 Büyük Anafartalar köyü 329
 Büyük Asyacılık 119
 Büyük Hun-Türk Kurultayı 128
 Büyük Millet Meclisi 115, 116, 136
 Büyük Okyanus 17, 78, 84
 Büyük Selçuklu Devleti 86
 Büyük Selçuklular 133
 Büyük Turan 113, 114, 119
 Büyük Turan Birleşik Devletleri 119
Büyük Türkçü Mağcan Cumabayoğlu 347
Büyük Türkeli 345
Büyük Türk Klâsikleri 88, 96, 98, 129, 160, 251, 281
 Büyük Türklüğü Parçalayanlar Kimlerdir? 112
 Büzürgmihr bin Bahtigân 24, 33, 65
 Caferoğlu 105, 128, 238-241
 Cahit Sıtkı 146
Câm-ı Cem-Âyin 61
Câmiü't-Tevârih 26, 60, 61, 66, 69
canavar 139, 272
 Canbaz 353
 Candaroğulları 87, 260
 Cang Çien 40, 41
 Canoğulları hanedanı 266
 Cao 241
 Carl Brockelmann 253
 Cavad Hanlığı 261
 ceditçi 20, 147
 ceditçiler 132
 Cedit okulları 106
 Celal Bayar 272
 Celâlzâde Salih Çelebi 88
 Cemal Gürsel 363
 Cemşid 52, 54, 55
 Cengiz Aytmatov 147
 Cengiz Dağcı 147
 Cermen 163, 164, 248, 325
 Cermence 163
 Cevat Heyet 359-361
 Ceyhun 54, 103, 104, 213, 234
 Ceytun 204, 206, 209, 211
 Ceytun kültürü 204
 Cezayir 159
 Ch'an-yü 39, 40
 Chanyü 41
 Ch'eng-li 39
 Ch'eng-li Ku-t'u Ch'an-yü 39
 Chorit 216
 Chou 38, 216

- Christian Charles Josias Bunsen 105
 Ch'un-wei 37, 39
 Ch'üan Junglar 38
 Cibril bin Bahtîşû 24, 25, 33, 64, 65
 Cie 37, 38, 52
Çiğerdelen 352
 Cihangir Kızılözen 229
 Cizre 91, 94, 95
 Clauson, Sir Gerard 26, 27, 179, 183,
 224, 228, 235, 242, 249, 250, 257,
 282, 283, 285-287, 291, 292, 294
 C. Lyell 299
 coacervate 302
 Coçi 178
 Coğrafi uzaklaşma 312
 Colin Renfrew 202, 203
 Cou 28, 30, 39, 42-46, 52, 59, 84, 89
Cou-Şu 28, 30, 39, 42-46, 52, 59
 creol 234, 314
 Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 124
 Cumhuriyet gazetesi 119, 340
Cumhuriyet Türküsü 356-358
 Cü-çü ailesi 48
 Cüveynî 55, 57-59, 90, 160
- Çağatay 32, 89, 151, 159, 172, 178, 179,
 262, 264-269, 282, 283, 284, 287
 Çağatayca 32, 178, 179, 265, 268, 269,
 365, 366
 Çağatayca Oğuznâme 32
 Çağataylılar 133
Çağlayanlar 36, 122, 129
 Çağrı Beğ 334
 Çaldıran 93, 95, 261
Çalıküşu 355
 Çamlıca 363
 Çanakkale 21, 33, 122, 128, 139, 146,
 329, 333
Çanakkale'ye Yürüyüş 122, 128
 Çaparka 256
 Çaruk 152, 174
 Çatı 355
 Çek aydınları 320
 Çekçe 320
- Çekler 320
 Çekoslovakya 320
 Çemişkezek 92
 Çengiz 19, 25, 36, 48, 62, 70, 104, 178,
 179, 248, 268
 Çengizliler 258
Çeng-li Ku-tu 40
 Çetin Pekacar 367
 çI eki 25
 Çıldır 95
Çiçekler Büyür 353, 355
 çi eki 25
Çiftçiöğlü Nejdet Sançar – Hayatı ve Eserleri
 345
 Çigil 85, 152, 174, 175, 253, 255
 Çigiller 17
 Çiğil 55
 Çiğiller 55
 Çin 16, 19, 28-32, 34, 38-41, 43, 45-48,
 52, 54, 55, 57, 58, 62, 63, 66, 67, 70,
 73, 75, 77-82, 84, 85, 89, 99, 102,
 103, 111, 114, 115, 135, 152, 158-
 161, 174, 195, 196, 203, 216, 218,
 236, 241, 256, 268, 336, 347-349,
 362, 364, 365, 372, 384, 388
 Çîn 50, 52, 102
 Çin Duvarı 16
 Çingene 164
 Çingiz 27, 36, 39, 104
Çingiznâme 26
 Çinliler 16, 28, 29, 37, 46, 67, 77, 81, 84,
 108, 132, 157, 254, 268
Çin Şu 241
 Çin Türkistanı 115
 Çivi yazısı 225
 Çiyuglar 178
 Çoban Hıdır Uluhan 257
 Çobanoğulları 259
 Çok anlamlılık 170
 Çokayoğlu Mustafa Bey 122
 çok bireşimli 306
 Çok erken tarım üretimi 203
 çok partili siyasi hayat 334
 Çomul 152, 174
Çora Batır 155

- Çorum 260
 Çubukoğulları 92
 Çu-çê 42, 44, 45
 Çu-çe ırmağı 28
 Çukçice 197
 Çukçi-Kamçatka 195, 196, 201
 Çukurova 260
 Çun-vey 37, 38, 40
 Çuvaş 113, 159, 182, 197, 231, 283, 376
 Çuvaşistan 135, 159
 Çüen Rong 39
- Dadaloğlu 155
Daido dergisi 119
 Daidosha 119
Daik 224, 233
 daiks 224
Dakîkî 102, 130
Dalkavuklar Gecesi 331, 333
 Dandanakan 18, 86
 Dandanakan savaşı 86
 Dânişment Gazi 19
Dânişmentnâme 155
 Dânişver 101
 D'Annunzio 146
 Dante 146
 dar anlam 152, 171, 172, 181
 Darwin 299, 300, 311
 Das Deutsche Volk 95
 David Crystal 162, 170
 David W. Anthony 202
 Day 195, 196
 Dede Korkut 19, 20, 146, 155, 158, 190,
 193, 293, 296, 355, 373, 374
Dede Korkut Kitabı 146, 193, 374
Dede Korkut Kitabı'nın Poetikasına Giriş 71
 Deli Dumrul 18, 19
 demirci ustası 43
 Demir Kapı 78
 Demir Perde 378
 demokrasi 98
 Demokratik Toplum Kongresi 98
 Demokrat Parti 334, 363
 Dene-Kafkas 196
- Dengizih* 239
Dengizih 239
 Denis Sinor 218
 Deniz Gedikli Hazırlama Okulu 333
 Denizli 19, 259, 260, 363, 364
 Derbent 260
 Derbent Hanlığı 260
 Derek Bickerton 300, 301
 Dereyvka kültürü 213
Der Islam 24
 destan 10, 21, 29, 30, 37, 59, 71, 72, 147,
 155, 231, 337, 346, 355
 Deşt-i Kıpçak 104, 266
 Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye 261
 deyim 155
 deyiş 155
 d'Herbelot 105
 Dımaşk 103
 Dış Oğuz 18
Diary in Greek and Turkish Waters 90
 Dibadkuy Han 62
 Dicle 104, 208
Dictionary of Khotan Saka 222
 diktatörlük 334, 335, 338
 dil bilimi 10, 170, 192, 193, 234, 304
 Dil bilimi paleontolojisi 201
Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü 153, 160, 170,
 183
 Dilde, fikirde, işte birlik 20, 106, 127,
 135, 350
 dilin doğuşu 10, 299, 301
 dillerin tipolojik sınıflandırılması 306
 Dilmaçoğulları 92
 dil mühendisliği 159
 dil politikası 169
dingir 205, 206, 219
 Dinyeper 266
 Dionysos 224
 Dıp Takuy 61
 Dıp Yavku 61
 Disneyland 349
 displacement 301
 dişi kurt 29, 39, 42, 43, 55
Divânu Lugâti't-Türk 36, 46, 53, 54, 83,
 86, 99, 129, 137, 151, 158, 160, 173,

- 175, 181, 183, 186, 193, 198, 217, 227, 242, 245, 250-254, 256, 257, 287, 292-294, 298, 303, 310, 315, 351
- Dîvânu Lugâti't-Türk'teki Şiirler ve Atasözleri* 257
- Divriği 92
- Diyarbakır 91-95, 117, 133, 357
- Diyarbakır Beğlerbeğliği 95
- Diyarbakır 94, 95
- Diyâr-ı Bekr 94
- Diyâr-ı Kürd 94
- Diyâr-ı Mudar 94
- Diyâr-ı Rabîa 94
- DNA 302, 314, 387
- Dobun Bayan 62
- Doerfer 218, 219, 229, 235, 242, 283, 287
- Doğan Aksan 153, 162, 170, 313
- doğrudan taklit 299, 300, 302
- Doğu Akdeniz 202, 203
- Doğu Anadolu 91, 92, 94, 202, 261
- Doğu Asya 195, 203
- Doğu-Batı çatışması 352
- Doğu Beyazıt 261
- Doğu Çağatay Hanlığı 266, 267
- Doğu İran dili 221, 222
- Doğu Roma 19, 86, 164
- Doğu Türkçesi 159, 230, 235, 236
- Doğu Türkistan 68, 85, 132, 253, 255, 263, 267, 268
- Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti 181
- Doğu Türkleri 43, 82, 89, 99, 160, 178, 267
- doğu Türklüğü 132
- Dokuz Oğuz 248
- Dokuz Oğuzlar 78
- Dolan Meşrep* 144
- dolikosefal 215
- Dolkun Kamberi 254
- Dominik 234
- Don 30, 146, 213, 266, 267
- Donanma dergisi* 114
- Don değiştirmek 30
- Don Kişot* 146
- Douglas Adams 228
- Dravid 195, 196, 200-202, 209, 210, 211
- Dravidler 209, 210, 216
- Drevnetyurkskiy Slovar* 286, 288, 294
- DTCF Dergisi* 293
- Dulkadroğulları 260
- Duma 320
- Dumlupınar 20, 329, 337
- Dunhuang el yazmaları 221
- Dursun Ayan 378
- Dursun Yıldırım 30, 47, 71, 124, 147, 369
- Dürer* 23, 25
- Dürerü't-Ticân* 23, 24, 35, 296
- Dürretü'l-Mudîa* 282
- Düşünen Adam* 346
- Earl R. Anderson 304
- ebru 147
- Ebubekir 23, 24, 25, 32-35, 65, 66, 67, 189
- Ebubekir bin Abdullah 23, 24, 65, 72
- Ebubekir bin Abdullah bin Aybek ed-Devâdârî 23, 32, 62, 64, 65, 296
- Ebû Bekr el-Mugîd el-Cercerânî 83, 152
- Ebulfazl Mûsâ bin Hacı Hüseyin İznîkî 190
- Ebulferrec Tarihi* 91
- Ebulgazi Bahadır Han 26, 27, 32, 46, 83, 99, 104, 129, 159, 178, 179, 183, 188, 268, 366
- Ebû Mansur Abdürrezzak 101
- Ebû Müslim Horasanî 33, 65
- Ebû Sâlim 92
- Ebülfaz Elçibey 124
- Ebülhayr Han 267
- Eçe 15, 26, 27, 32, 46, 52, 61
- eçü apa* 26
- ed-Devletü't-Türkiyye 88, 176, 189
- ed-Durretu'l-mudîyye fi'l-lugati't-türkiyye* 176
- Edessa 94
- Edgard Blochet 100
- Edib Ahmed Yüknêkî 188
- Edige 155
- Edirne 132, 330-332
- Edit Tasnâdi 377, 378
- Edouard Chavannes 89

- Eduard Meyer 221
 Efdal el-Abbas bin Ali 290
 Eflak 98
 Eflani 260
 Eflatun 153
 Efrâsiyâb 51-53, 84, 103, 104, 128
 efsane 17, 23, 25, 28-30, 35, 37, 42, 45,
 58, 60, 71, 72, 80, 155
 Eftalitler 101
 Egzotik roman 145
 Eğridir 260
 E. Hedzfeld 204
Ekinci 179
 ekleme 306, 309, 310
 eklemeli 208, 245, 306
 Ekrem Arıkoğlu 27, 98, 211, 212, 242,
 281, 295
 Ekrem Ayan 364
Eksik El Yazması 373
 Elam 201, 202, 204, 211, 216, 225, 243
 Elamca 225
 Elbistan 260
 Elçin İbrahimov 375
 Elek Berei Nagy 119
 Eleşkirt 92
el-Kavânînu'l-küllîyye li-zabti'l-lugati't-türkiyye
 88, 176, 282
 Ellis H. Minns 221
el-Mesâlik ve'l-Memâlik 89
 el-Muğîd el-Cercerânî 173
 Elon Musk 389
 Elteriş Kağan 80
 Emel Esin 113
 Emeviler 94
 Emine Işınsu 145, 352, 355
 Emine Yılmaz 232, 295, 297
 Emirî Efendi 252
 emperyalizm 325
 en az çaba yasası 312
Encyclopedia of Indo-European Culture 219,
 242
 Enderunlu Vâsif 144
 Endûk-ert 55
 Enis Behiç Koryürek 114
 Enver Paşa 115
 Eratna 104
 Erciş 92
 Erdal İnönü 124
 Erdebil 133, 261
 Erdebil Hanlığı 261
 Erden Kajibekulı 348
 Ergenekon 28, 29, 31, 111, 114, 121, 139
 Ergene Kon 16, 17, 20, 27, 46, 48, 62,
 66, 71, 99
 Ergene Kon Destanı 48, 66, 71
 Erhan Aydın 296
 Eriha 202
 Erivan 261
 Erken Demir Çağı 220
 erken Neolitik 202
 Erken Tunç Çağı 214
 Erk Yurtsever 344
 Ermeni 87, 89, 118, 120, 337
 Ermenice 290
 Ermeniler 87
 Ermenistan 261
Ernakh 239
 Ernüvâz 49
 Erol Güngör 355
 Ersarı Bay 179
 Er Sogotoh Destanı 59
 Ertanaoğulları 260
 Ertene 104
 E.R. Tenişev 217, 233, 243
 Ertuğrul 19, 272, 281
 Erturan 349
 Er Turan 21
 Erzen 92, 94
 Erzincan 92, 260
 Erzincan (Mutahharten) Beyliği 260
 Erzurum 91, 92, 95, 111, 133, 146
 Esik 157, 226, 242, 350
 Esik yazıtı 158
 Eski Anadolu Türkçesi 263
 Eski Batı Türkçesi 231
 Eski Bulgarca 233, 240
 Eski Bulgar Türkçesi 225, 227
 Eski Çince 310
 Eski Farsça 24, 63, 222, 229
 Eski Grek 158

- Eski İranlılar 24, 63
 Eskimo 157, 195, 196, 200, 201
 Eskimo-Aleut 195, 196, 200, 201
 Eskimoca 197
 Eski Oğuz Türkçesi 263, 265
 Eski Persçe 225
 Eskişehir – Kütahya bozgunu 338
 Eski Türkçe 171, 191, 197, 219, 220, 229, 230, 232, 233, 236, 237, 239, 283, 285, 287, 288, 298, 309
 Eski Türkçenin Grameri 257, 288, 295, 298
 Eski Uygur 181, 291
es-Simtü'l-ğâli's-semen fi aḥbâri'l-mülûk mine'l-Guz bi'l-Yemen 290
 eş adlılık 170
Eşkam 240
 Eşrefoğulları 260
 eş seslilik 170, 171
 Etil 104
 etimoloji 162, 184, 218, 222, 223, 228, 229, 239, 240, 284
 Etrüskler 10
et-Tuhfetu'z-zekiyye fi'l-lugati't-türkiyye 176
 Eurobarometer 388
 Europid 214, 215
 Europid Andronovo 215
 Evliya Çelebi 155, 158
 Eylül 92, 115, 122, 142, 264, 305, 315, 335-337, 340, 352
Ey Türk Uyan 113, 130
 Eyyubi 289
 Eyyubiler 289, 290
 Facebook 386
 Falih Rıfki Atay 123, 342
 Fars 18, 62, 87, 89, 93, 133, 163, 177, 247, 258
 Farsça 32, 87, 90, 100, 102, 176, 178, 191, 197, 229, 256, 258, 259, 263, 275, 283, 290, 304, 360
Farsçada Türkçenin En Eski İzleri 229, 243
 Farsça Oğuznâme 32
 Farslar 54, 60, 103, 248
 Faruk Güventürk 123, 336
 Faruk Kadri Timurtaş 270
 Faruk Nafiz 146
 Faruk Sükan 360
 Faruk Sümer 177, 296
 Fas 262
Fâtiḥ Kürsüsünde 275, 277, 278
 federatif yapı 97
 Fergana 40, 266, 267
 Ferhat Tamir 180, 348
 Feridun 29, 62, 102, 103
Feridûn 45, 46
 fesuk ağacı 56
 Fethi Tevetoğlu 333, 342
 Fethiye 259
 fetihnameler 155
 Feyzi Ersoy 257
 Fırat 94, 208, 209
 fiil-nesne 308, 309, 311
 Filibe 132
 Filistin bozgunu 338
 Fin 105, 113, 209, 213, 217, 320, 323
 Fince 119, 197, 200
 Finlandiya 321, 387
 Fin-Ugor 105, 213, 217
 Finuvalar 117
 Firdevsî 49, 61, 84, 89, 101, 102, 104, 128, 129
 Firidun 52, 54, 55, 84
 Firidûn 49, 50
 Firudun Celilov 126
 Firuz Heyet 361
 F.M. Bailey 115
 folklor 145, 361, 362, 365, 369
 Fonetik değişmeler 312
 Fonosemantik 302, 305
 Formoza 234
 François Lenormant 105, 225
 Fransa 95, 96, 163, 329, 360, 375, 383, 385, 387-389
 Fransız 75, 96, 153, 163, 302, 323, 325, 329, 335
 Fransızca 107, 163, 165, 360, 373
 Fransız milleti 96
 Fraņrasyân 100, 102
 Frenk 164
 Frenkçe 165
 Friedrich Max Müller 105

- Fritz Hommel 205
 Fuat Bey 116
 Fuat Köprülü 34, 137, 253, 293
 Fuzulî 133
- Gabain 233, 241, 284, 288, 295, 298
 G. Abdurahmanov 295
 Gaçak Nebi 132
 Gagauzya 264
 Gagavuzlar 264
 Gagavuz Türkçesi 263
 Gagavuz Yeri 264
 Galip Erdem 357
 Galip Güner 289, 290
 Gan-çüen Dağı 67
 Gansu 67
 Gaoche 41
Gardaş Andı 147
 Gassânî kabilesi 289
 Gayneddin A. Musabay 226
 gazavatname 155
 gazel 155
 Gazi Lisesi 344
 Gazi Üniversitesi 27, 64, 251, 361
 Gazneliler 18, 86
 geçişimli 306
 Geç Tunç Çağı 214, 220
 Gelibolu 90
 gelişmekte olan 131, 385
 Gence 20, 132, 261
 Gence Hanlığı 261
 Genç Atsızlar 21
Genç Kalemler 107-109, 111, 129, 132, 263
 Genette 304
 geniş anlam 152, 171, 174, 181
 George William Frederick Howard 90
 George Wynn B. Huntingford 221
 Gerdizî 89
 Gerhard Doerfer 229
 Germiyanoğulları 87, 260
 geyik 38, 39, 110
 geyik kültü 39
 Géza Kuun 221, 223-225
- Géza Nagy 221
 Gilyak 196, 201
 Gilyakça 197
 Gine tavuğu 166
 Giraud, René 298
 Girit 132
Gizli Tarih 48
 Global Etymologies 197
 G. Niebuhr 221
 Gobi 48, 111
 Gobi Çölü 48, 111
 Goethe 146
 Gombócz Zoltán 107
 Google 386
 Got 158
 Göç Destanı 60
 gökbörü 70
Gökbörü 121
Gök Börü 144
 Gök Tanrı 40, 41
 gökten inen ışık 23
 Göktürkler 10, 21
 gölge oyunları 155
 göl ortasındaki bir ağaç kovuğu 23
 gösteren 59, 70, 81, 90, 158, 191, 204, 216, 222, 254, 275, 301, 305, 308, 319, 338, 353, 365, 372
 göstergesel 301
 gösterilen 26, 59, 60, 140, 190, 197, 200, 209, 212, 222, 278, 301
 Gramerleşme 312
 grammaticalization 312
 Grek 223, 233, 240
 Grekçe 290
 Gül İrepoğlu 377
 Gülistan Tercümesi 282, 283, 288
 Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun 364
 Gülşenî 173
 Günay Karaağaç 153, 170, 171, 222, 242, 243
 Güney Avrupa 195, 201
 Güney Azerbaycan 21, 86, 180, 262, 264
 Güney-Batı Asya 195, 201, 202
 Güney-Batı Türkçesi 258, 262
 Güney-Doğu Anadolu 92, 94, 133, 260

- Güney-Doğu Asya 167, 195
 Güney-Doğu Avrupa 195, 166
 Güney-Doğu Kazakistan 267
 Güney Hindistan 195
 Güney Kafkasya 202
 Güney Mezopotamya 205, 209
 Güney Türkistan 266
 Gürcistan 375
 Gürcü 19, 87
 György Hazai 377
 Gyula Décsy 233
 Gyula Mészáros 107
- Habeş 164
 Habeşistan 163
 Hacı Bayram Veli Üniversitesi 367
 Hacı Bektaş 31
 Hacı Rahmankul Han 115, 365, 367
 Hadramut 290
 Haiti 234
 Hakaniye 17, 85, 228, 291
 Hakas 135, 159, 182, 231, 294, 295
 Hakasça 227, 295
 Hakasya 215, 220
Hâkimiyet-i Milliye 137
 Hakkâri 95
 Halaçça 237
 Haleb 95
 Hale Gür 145
 Halıç 88, 172
 Halide Edip 112, 352, 357
 Halide Nusret 358
 Halife Altay 180
 Halil Özyıldız 345
 Halit Ziya 155, 352
 Halk Evi dergileri 143
 Halk Evleri 143
 halk hikâyeleri 155
 Ham 45, 60
 Hâm 54
 Hamdullah Suphi 20, 106, 115, 136, 137
 Hamid Nutki 359
 Hamidoğulları 260
 Hami-Sami 201, 202
- Hâmit Şevket İnce 123
 Hamit Zübeyr 117, 377
Hannâme 81
Han Şu 37-40, 236
 Harappa 206, 209, 211
Haraton 238
 Harbi kasabası 93
 Harezm 101, 104, 258, 265-268, 282, 286, 291
 Harezmî 103
 Harf İnkılabı 268
 Harf-i tarif 192
 Harold W. Bailey 221
 Haroştî harfleri 226
 Haroştî yazılı Hotan Sakacası 226
 Harput 92
 Harran 94
 hars 120, 142
 Hasan Âli Yücel 123, 145, 341, 342
 Hasan Ata bin Molla Mehmed el'abeşi 221
 Hasan Bey Zerdâbî 179
 Hasan Celal Güzel 265
 Hasan Eren 283, 377
 Hasan Ferit Cansever 134
 Hasan Kalaycıoğlu 345
 Hasankale 91
 Hasan Kallimci 257
 Hasankeyf 91, 92, 94
 Hasan Oraltay 345, 347, 348
 Hasta Adam 90
 Hatıralar 272
 Hatti 333
 havasız tüp aracı 389
 Havvâ 25, 66
 Hawai Üniversitesi 386
 hayvan iletişim sistemi 300
 Hazar 21, 54, 111, 202, 212, 213, 240, 258, 260, 261, 265-267, 373, 376
Hâzihî er-Risâletu min-Kelimâti Oğuznâme el-Meşhûr bi- Atalar Sözi 183
 Hazret Ali Cenklere 155
 Hazreti Ömer 290
 HDP 98
 Heinrich Kiepert 221
 Helmut Schmökel 206

- Henri Maspero 311
Hernac 239
 Herodot 204, 220, 222, 223
 Herodotos 52, 223
Her Yönüyle Dil – Ana Çizgileriyle Dilbilim
 153, 160, 169, 315
 Hırvat 131
 Hitay 56-58
 Hızırбек Gayretullah 362-364
 Hicaz 260, 262
 Hindistan 54, 105, 159, 167, 195, 204, 211,
 216, 222, 266, 267, 363, 384, 385, 388
 Hindukuş 204
 Hint 52, 57, 70, 163, 195, 196, 198, 200-
 204, 210-219, 221, 222, 227, 235,
 243, 303
 Hint-Avrupa 163, 195, 196, 198, 200-
 202, 210-219, 221, 222, 227, 303
 Hint-Avrupa dilleri 163
 Hint-Avrupalılar 202, 211
 Hint-İran kavimleri 235
 Hint-Pasifik 195, 196, 198, 203
 Hioniler 101
History of Civilizations of Central Asia 226
 Hiung-nu'lar 42
 Hive Hanlığı 266
 Hoca Ahmet Yesevi 126, 128, 155
 Hoca Ahmet Yesevi Vakfı 128
 Hocalar Devri 266, 267, 268
 Hocend 104
 Hokand 179, 266, 267
 Hokand Hanlığı 266, 267
 Hollanda 170, 387, 388
 hominidler 300
 Homo erectus 300
 Homo habilis 299
 homonymy 170, 171
 Homo sapiens 203, 300, 311, 315
 homo sapiens sapiens 305, 308, 311, 315
 Hong Kong 387
 Horasan 18, 86, 104, 204, 266, 360, 368
 Horasan Türkleri 360
 Horyat 133
 Hotan 221, 222, 226, 256, 370
 Hotanca 221
 Hotan krallığı 221
 Hotan Sakacası 221, 226
 Hotan Sakaları 222
 Hoy Hanlığı 261
 Hoysan 195, 196
 Hristiyan 92, 388
 Hsia 37
 Hsia Hanedanı 37
 Hsia Hou 37
 Hsien-yüeler 37
 Hsiung-nu 37, 39, 41
 Hsiung-nular 37-40
 Hu 43, 279
Hudayname 101
 Humboldt 302
 Hun 16, 31, 37-39, 41-43, 67, 70, 72,
 113, 128, 237, 238, 239, 240, 241
 Hungaroloji 377
 Hunlar 21, 37, 38, 67, 235
 Hun-yüeler 37, 38
 Hurriler 216
 Hüan-zong 77
 Hüseyin Atay 184
 Hüseyin Cahit Yalçın 123
 Hüseyin Cevizoğlu 124
 Hüseyin Emrullah (Barkan) 114
 Hüseyin Kâzım Kadri 357
 Hüseyin Namık Orkun 34
 Hüseyin Nihâl Atsız 11, 20, 88, 98, 121-
 124, 128, 145, 160, 328-346, 352,
 362, 363
 Hüseyin Rahmi Gürpınar 271, 352
 Hüseyinzade Ali 20, 105, 106, 114, 129
Hüseyin bin Xalef el-Kâşgarî 83, 152
Ĥüseyin bin Xalef el-Kâşgarî 173
 Hüsrev ü Şîrin 185, 186, 189
 Hyperloop 389
 Hyung-nu 16, 28, 29
 Hz. Muhammed 184, 189
 Hz. Ömer 94
 Iduk Art 55
 Iduk-Kut 57

- İğdır 261
 III. Yezdicerd 101
 Indian 167
*Indo-European and Its Closest Relatives – The
 Eurasiatic Language Family* 197, 200, 242
 Ingrid L. Falkum 170
 Irak 52, 54, 86, 92, 93, 103, 104, 131,
 133, 144, 159, 164, 251, 257, 259,
 260, 262, 264, 266, 283
 Irak Selçukluları 87
 İrec 45, 50, 52
 ırk 34, 63, 95, 138, 167, 322, 324, 325
 ırkçılık 123, 340
 Irkçılık-Turancılık Davası 11, 123, 334,
 340, 342
 Isık Göl 21, 266, 267
 Isparta 260
 Işık Kız 15
 Işınsu 11, 145, 352-358
 Itrî 141, 144
 Ivanics, Maria 46
Iyrcæ 223
- İbn Havkal 89
 İbn Hurdâdbih 89
 İbni Arabşah 104, 128
 İbni Ebi'd-Dünyâ 83, 152, 173
 İbni Hâtim 290
 İbni Havkal 100
İbni Mühennâ Lugati 282
 İbnu'l-Garqî 83, 152
 İbnülesir 91
 İbrahim Cûdî 172, 174, 183
 İbrahim (Haklıer) 114
 İbrahim Kafesoğlu 80, 377
 İbrahim Metin 345
 İbrahim Mutiy 253
 İç Asya 82, 215
 İçel 259
 İçi 32
İçimizdeki Şeytan 11, 339, 341-343
İ-çi-ni-şi-tu 28, 31, 32, 42, 44-46, 52, 55,
 69, 84
 İç Oğuz 18
- İç Rusya ve Sibirya Türk-Tatarları Millî
 Medenî Muhtariyeti 321
 içten kırılma 306, 307, 309, 310
İdeolocya Örgüsü 146
 İdil 20, 106, 113, 125, 132, 166, 212,
 213, 215, 224, 266, 267, 319, 362
 İdil-Ural 20, 106, 113, 125, 132, 147,
 166, 319, 362
 İdrisî 93
 İhsan Koloğlu 345
 İhsan Oktay Anar 377
i iyelik eki 25
İkdam 20, 105, 160, 194
 2. Ferenc Rákóczi 376
 İkinci Dünya Savaşı 344, 378, 383-385
 İkinci Meşrutiyet 137, 139
 ilahi 155
İlahi Komedi 146
 İlâk 55
 İlâklar 55
 İlânasam 333
 İlber Ortaylı 377
 İlbilge Katun 75
 İlek 55, 239
 İlekler 55
 İlhami Durmuş 221, 225
 İl Han 62
 İlhanlılar 19, 92, 259, 262
 İli 251, 255
 İlisu Sultanlığı 260
 İlk (Ön) Türkçe 209, 230, 234
 ilmî Turan 112
 ilmî Türkçülük 105
 İteriş 75, 78, 81, 85
 İteriş Kağan 75, 78
 İmamî 81
 İmaoka Juichiro 118
 İnançoğulları 259
 İnanç şehri 60
 İncil 106
 incir 201, 313
 İndogermen 212
 İndo-Germen 204, 216
 İndogermenler 212
 İndus 205, 209

- İngiliz 105, 106, 115, 127, 146, 168, 267, 325, 335, 356
İngilizce 157, 168, 169, 206, 220, 222, 256, 307, 373, 390
İngiltere 146, 168, 296, 297, 329, 335, 383, 385, 387-389
İnkılâp Enstitüsü 332
İnönü 136, 334, 335, 338, 342
insan hakları 98
insansılar 300
internal modification 306
İpanç 60
İran 18, 35, 51, 52, 54, 55, 61, 66, 84, 86, 92, 100, 101, 103, 104, 124, 133, 159, 163, 164, 180, 202, 204, 205, 210, 211, 215, 216, 221-223, 225, 228, 229, 235, 259, 260, 262, 264-266, 268, 320, 337, 359-361, 375
İran'daki Türk aydınları 320
İranlılar 24, 35, 52, 53, 63, 66, 102, 191
İran-Türkiye Dostluk ve Kültür Cemiyeti 361
İrdas 333
İrlanda 387
İrnek 239
İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâtin 282, 288
İsfahan 93
İsfendiyaroğulları 260
İsim tamlamaları 309
İskender 10, 255, 323, 345
İskender Öksüz 10, 323, 345
İskit 101, 220, 221, 223, 225, 226
İskitçe 221, 225
İskit-Hotan dili 221
İskit-Hotan dilleri 221
İskit-Sarmat dilleri 221
İskitya 221
İslâm Ansiklopedisi 58, 99, 100, 128-130, 184, 194, 218, 242, 265, 292
İslâm ittihadcılığı 107
İslam öncesi motifler 23
İsmail Aka 265
İsmail Kara 357
İsmail Parlatur 129, 183, 271
İsmail Suphi 116
İsmail Suphi Soysallıoğlu 116
İsmet İnönü 123, 272, 337, 338
İsmet Paşa 338
İsmet Tümtürk 134, 362
İspanya 146, 375, 387-389
İspanyol 325
İsrail 200, 387
İssık 226
İstahrî 89, 100
İstanbul 20, 27, 32, 37, 38, 43, 52, 53, 58, 60-62, 65, 68, 71, 82, 88, 90, 98, 99, 105-108, 110, 111, 114, 115, 119, 120, 126, 128-130, 132, 137, 138, 142, 143, 151, 160, 161, 169, 172, 179, 181-183, 188, 193, 194, 203, 214, 218, 222, 228, 231, 232, 238, 241-244, 250, 251, 263, 264, 270-278, 280, 281, 288, 289, 292, 293, 297, 298, 315, 320-322, 332, 333, 341, 343, 345, 346, 348, 356, 358-360, 362, 363, 377, 384, 385
İstanbul Türkçesi 264, 271, 273, 274, 276, 281
İstanbul Üniversitesi 160, 179, 183, 194, 241, 251, 281, 293
İstemi 17, 22, 25, 27, 33, 34, 46, 65, 70, 89, 101
İstemi Kağan 22, 25, 27, 33, 34, 65, 89, 101
İstiklal Harbi 328, 329
İstiklâl Mahkemeleri 336
İstiklal Marşı 136, 137, 141, 146, 272
İstiklal Savaşı 21, 115, 136, 139, 328, 356
İstván Mándoky Kongur 378
İstván Vásáry 377
İsveç 387, 388
İsviçre 163, 387
İştirâkiyyun 180
İtalya 95, 329, 375, 384, 387, 388
İtalyan 146, 325, 344, 346
İtalyanca 200, 373
İtil 68, 239
ittihâd-ı etrâk 106
İttihat ve Terakki Partisi 106
İvan Ye. Zabelin 221

- İyelik bölgesi 309
 İzlanda 387
 İzmir 21, 132, 136, 210, 313, 315, 345,
 347, 360, 362-364
 İznik 92, 259
 İzzet Yolalan 344, 345
- Jamaika 234
 James P. Mallory 202
 Janos Eckmann 377
 János Harmatta 221, 226
 Japonca 119, 197, 234
 Japon dilleri 196
 Japon-Ryukyu dili 234
 Japon Turan Cemiyeti 119
 Japon Turancıları 119
 Japonya 95, 118, 119, 127, 254, 256,
 375, 384, 385, 387
 Jean Deniker 324
 Jean Thévenot 90
 jenosit 372
 Jericho 202
 Johannes Fressel 221
 Johannes Hubschmid 219
 Johannes Potratz 221
 John C. Kerns 201, 217
 John D. Bengston 197
 John Tzetzes 224
 Jordanes 238, 239
 Joseph Greenberg 195
 József Thúry 377
 Jön Türkler 356, 357
 Juan-juan 30
 Juan Juanlar 48
Ju-ju 30, 31, 43
Ju-Ju'lar 30, 48
 Julius Junge 221
 Julius Oppert 105
 Jüsipbek Aymawıtov 180
- Kâbil 267
 Kaçak Nebi 155
- Kaçar 260, 262
 Kaçar hanedanı 260
 Kaday 195
 Kadet Partisi 320, 321
 Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti 260
 Kadirkan Dağları 17
 Kadimciler 132
Kadimci Turkiy Til 295, 297
 Kafkas ırkları 204
 Kafkas İslâm Ordusu 115
 Kafkaslar 260, 265, 266
 Kafkasya 92, 106, 111, 115, 119-121,
 125, 129, 135, 195, 196, 202
 Kahire 255, 262
 Kakyan 60
 Kalaç 113
 Kalaçlar 60
 Kalbin Sıradağları 214
 Kalmuk 113, 268
 Kalmuk (Cungar) Hanlığı 268
 kam 30, 47, 147, 197, 239, 240
 Kama 213
 Kâmal Abdulla 373-375
 Kamlancu 56
Kâmûs-ı Türkî 89, 160, 194
 Kanada 349, 384, 387, 389
 Kanglı 60, 172
 Kangulu 88
 Kâni Karaca 144
 Kansu 48, 85, 159, 222, 333
 Kanuni Sultan Süleyman Kanunnâmesi 96
 Kanun-nâme-i Âl-i Osman 96
kaŋ 26
 Kao-ç'ang 43, 47
Kao-çang 30
 Kao-ç'ang (Turfan) Devleti 43
 Kaoçı 39
 Kao-çı efsanesi 42
 Kao-çı'lar 41, 60
 Kao-tsong 80
 Kapgan Kağan 78, 79
Kapı 78, 192, 355
 Karabağ 261
 Karabağ Hanlığı 261
 Karacaoğlan 155

- Karaçay-Malkar 159, 283, 288
 Karadağ 95, 261
 Kara Dağ 23, 63, 66
 Karadağca 373
 Karadağcı 23, 33, 64
 Karadağ Hanlığı 261
 Karadeniz 84, 202, 213, 220-222, 225,
 258, 261, 264-266, 376
 Kara Göne 19
 Karagündüz köyü 365
 Kara halk 179
 Karahan 52, 84, 238, 242, 257, 310, 315
 Kara Han 61, 62
 Kara Hanlar 17
 Karahanlı 59, 86, 87, 152, 199, 250, 251,
 253, 256, 283, 351
 Karahanlılar 18, 85, 86, 102, 158, 255
 Kara Jorga 349
 Karakalpak 159, 182
 Karakorum 55, 56, 58
 Kara-Korum 57
 Karakoyunlu 92, 94, 133, 164, 262
 Karakoyunlular 92, 260
 Kara Kum 60
 Karakurum 60, 110, 111
 Kara Kurum 60
 Karaman 259
 Karamanoğlu Mehmed Bey 87
 Karamanoğulları 19, 87, 259
 Karasioğulları 19, 260
 Karasuk 214, 216, 220
 Karasuk kültürü 214
 Kara Tağcı 25, 66
 Kara Tağcı 23, 63
 Karatay 209, 212, 223, 238, 242, 243
 karga 57
 Karıkurum 60
 Karı Sayram 60
 Karlıh 88, 172
 Karl Kretschmer 221
 Karl Menges 210, 212
 Karl Neumann 221
 Karluk 60, 85, 175, 178, 255, 313
 Karluklar 17
 Karl V. Müllenhoff 221
 Karma dil 314
 Karma (kreol) dil 234
 Károly Cseglédy 221
Karpaluk 224
 Kars 19, 91, 95, 251, 289, 347
Kars İli Ağzları 251
Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü 125,
 282, 287, 295, 348
 Karşiyaka 345
 Kartvel 195, 196, 200-202
 Kası 253
 Kasım Rahim 253
 kaside 155
 Kaspi 204, 374
 Kaspiler 204
 Kastamonu 259, 260
 Kaşarmak 63
 Kâşgar 17, 18, 21, 85, 86, 111, 114, 152,
 175, 181, 221, 253, 255, 256, 258,
 265, 370, 372
 Kâşgarlı Mahmud 53, 54, 83, 86, 99,
 103, 129, 151, 152, 155, 158, 160,
 173-175, 183, 187, 188, 193, 194,
 227, 228, 231, 242, 247, 249, 250,
 253, 287, 292, 298, 315
 Kaşgaylar 360
 Kâtib Çelebi 155, 158
 Kavak Kız 16
 kavimler muhâcereti 101
 Kay 152, 174, 248
 Kayan 62
 Kaydu 60
 Kaygusuz Abdal 155
 Kayı 61, 248
 Kayı Han 61
 Kaysak 88, 172
 Kayseri 91, 256, 260, 342
 Kazak 81, 86, 126, 147, 159, 164, 165,
 168, 172, 180-182, 210, 222, 224,
 226, 256, 266-268, 282, 283, 290,
 294, 295, 347-350, 364, 371, 374
 Kazak Hanlığı 266, 267, 268
 Kazakistan 21, 126, 135, 157, 164, 213,
 214, 221, 226, 266, 267, 347, 349-
 351, 364, 374

- Kazak Türkçesi 169, 295, 364
Kazak Türkçesi -Türkiye Türkçesi Sözlüğü 295
 Kazak Türkü 169, 172, 182
 Kazan 20, 62, 159, 182, 210, 266, 267,
 282, 283, 294, 295, 319-321
 Kazan Hanlığı 266, 267
 Kazan yazması 62
 Kâzım Alöç 333, 340, 342
 Kâzım Karabekir 337
 Kâzım Yaşar Kopraman 35
 Kazvin 108
 Kazvîni 89
Keçermak 34
 Kelemen Mikes 376, 378
 kelime yapımı 306, 307
 Kelkit 260
 Kelteminar kültürü 213
Kem 28
 Kemah 92
 Kemal Akişev 226
 Kemal Eraslan 183, 285, 315
 Kemal Hüsni Taray 360
 Kemal Özer 378
 Kemârî 54
 Kenan Akyüz 270
 Kenan Koç 295
 Kenesbay Musayev 210
Kenz 24, 25
Kenzü'd-Dürrer 23, 24, 35
Kerem ile Aslı 155
 Kerey 248
 Kerkük 133, 251, 257, 283, 353, 355
 kernay 144
 kesik mani 133
 Kestelli Caddesi 360
 keyfilik 299, 312, 314
 keyfilik ilkesi 314
 Keyhüsrev 52
 Keyümers 24, 32, 35, 46, 52, 54, 61, 63, 65
 Kıbrıs 90, 132, 134, 264
 Kıbt 54
 Kıfçak 86, 152, 174, 176, 247
kımız 22, 240
Kımız 157, 240
 Kıpçak 19, 58, 60, 65, 86, 88, 104, 117,
 172, 174-177, 181, 248, 255, 263, 265-
 267, 280, 282, 285-288, 291, 313, 376
 Kıpçakça 174, 231
 Kıpçaklar 176, 177, 255, 287
 Kıpçak Türk Devleti 65
 Kıpti 164
 Kırgız 16, 28, 29, 57, 84, 86, 88, 110,
 113, 117, 159, 172, 181, 182, 268,
 283, 351, 365-367, 374
 Kırgızistan 114, 126, 266, 287, 349
 Kırgızlar 45, 85, 113, 179, 248
 kırık hava 147
 Kırım 17, 20, 106, 107, 112, 119, 125,
 135, 159, 166, 182, 250, 261, 262,
 266-268, 283, 288, 320, 362
 Kırım Hanlığı 261, 262, 266, 268
 Kırımlılar 132
Kırım Mecmuası 112
 Kırım Tatarları 166
 Kırkız 152, 174
 Kırmızı Altın 24
Kıyas-ı Enbiyâ 190
Kıssa-i Oğuznâme 62
Kıtan 248
 Kıyan 48
 Kızıl Destan 110
 Kızıl Elma 109, 122, 130, 148
Kızıl Elma dergisi 345
 Kızıl ordu 118
Kızıl Özbekistan 180
 Kiçi Cüz Kazak Hanlığı 267
 Kien nehri 42, 44
 Ki-gu 44, 45
 K'i-ku 42
 Kilisli Rifat 252, 253
 Kimmerler 220
 Kin-şan 43
 Kin-şan dağı 43
 Kirman 87
 Kirman Selçukluları 87
 Kiş 215
Kitâb-ı Cihan-nümâ 61
Kitâb-ı Diyarbekriyye 93
Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve
Mugâlî 165, 169, 176, 189, 194

- Kitabu Cevahirü'n-Nahv Fi Lugâti't-Türk* 256
Kitâbu'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk 88, 176
Kitâbü'l-Büldân 89
 Kitap Sevenler Kurumu 122, 129
 Kiyaksares 52
 Klasik Azerbaycan Türkçesi 263
 klasik batı müziği 145
 Koçu 41
 Kolcu ulusu 60
 Kolomb 167
 Koman 172
 komünizm 326
 konar göçer 164
 KONDA 388
 Kongrat 266, 268
 Kongrat hanedanı 266
 Konstantiniyye 19
 Konuralp Ercilasun 39, 67, 265
 Konya 92, 183, 259, 297
 Kopet Dağları 204, 216, 234, 235
 Korallılar 122
 Kordofan 196
 Kore 119, 195, 196, 387
 Korece 197, 200, 241
 Kore-Japon-Aynu 195, 196
 Korkmaz Haktanır 361
 Korkut Ata 18, 19, 81, 351, 374
 Korkuteli 260
 koşma 155
 Kotur Tegin 56
 Koyşığara Salğaraulı 81
 kozmogoni 23, 31
 kozmopolit 326
 Kozmopolitlik 326
 kökbörü 71, 367
 kök dil 299, 301, 314
 Kök Han 62
Kökler, Yay Çeken Kavimlerin Şafağı 244
 kök-lisan 301, 302, 305
 Köktürk 32, 40, 42, 47, 66, 69, 74-77,
 84, 85, 158, 226, 232, 236, 248, 255,
 291, 313
 Kök Türk 29, 80, 347
 Köktürk anıtları 158
 Köktürkler 45, 48, 78, 85
 Kök Türkler 28
 Kölemen 88
 Köl Tigin 20-22, 73-75, 77-79, 84, 158,
 248, 291, 347, 349
 Köprülüzade Mehmet Fuat 106
 Köroğlu 144, 155
 Kösedag savaşı 92
 köy romancıları 352
Kreka 239
 kreol 234, 235
 Kserks 204
 Kuba Hanlığı 260
 Kuban ırmağı 266
 Kuça 255
 Kûfe 93
 Kulca 21
 Kuman 88, 376
 Kumuk 159, 182, 283, 288, 367
 Kunçı 60
 K'un-mo 40
 Kun-mo 39, 41
 Kun-ye Beyi 67
 Kurakichi Shiratori 236
Kur'an 86, 106, 114, 158, 184, 187, 188,
 190, 194, 291
 kurban 38, 66, 67, 344, 356, 362
 Kureyş 184
 Kurgan (Bozkır) teorisi 213
Kursık 240
 Kurt 30, 38, 39, 47, 70, 328, 329
 kurt ata 42
 kurt kafası 47
 kurt kültü 41
 kurt motifi 45, 47, 48
 Kuşanlar 101
 Kuşçubaşı Selim Sami 114
 kut 40, 236
Kutadgu Bilig 27, 53, 59, 86, 128, 137,
 158, 175, 176, 181, 183, 185, 186,
 189, 193, 228, 241, 251, 293, 310,
 315, 322, 351
 Kutluğ Kağan 80
 Kutlukhan Şakirov 181, 182
 Kutsal Dağ 60
 kutsal taş 60

- Ku-t'u 39
 Kutub 186
 kutup yıldızı 22, 349
 Kuz Balıg 57
 Kuzey Afrika 163, 195, 260, 262
 Kuzey Amerika 195
 Kuzey Asya 167
 Kuzey Avrasya 195
 Kuzey Azerbaycan 86, 262, 264, 360, 361
 Kuzey-Doğu Kazakistan 267
 Kuzey-Doğu Türkçesi 159
 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 134, 264
 Kuzey Liang devleti 48
 Kuzey Lianglar 44
 kuzey Türklüğü 133
 Kuzey ve Güney Amerika 195
 Kuzey Wey 236
Küçük Dünya 353
 Küçük Nogay Ordası 266
 Küçük Turan 113
 Kür Dağ 60
 Kürdistan 94, 95, 98
Kürdoloji Yalanları 93, 98
 Kür nehri 204
 Kür Şad 337
 Kürt 91, 93, 94, 98, 336
 Kür Tak 60
 Kürtçü 91
 Kürtler 91, 93, 335
 Kütahya 260, 338, 342, 377, 378
 Küyük Han 62
 Ladik 259
 Lajos Kossuth 377
 Lajos Ligeti 377
 Landsberger 206, 208, 209
 Latin 105, 126, 164, 199, 248, 264, 325, 348-351
 Lehçe 88, 373
Lehçe-i Osmâni 88, 172, 182
 Le Livre de Marco Polo 94
 Lengüistik paleontoloji 227
 Lenin 146, 336
 Lenkeran 260, 261
 Lenkeran (Talış) Hanlığı 261
 leopar 201
 le peuple Français 96
Letters from Constantinople 90
 Levant 202
 Levnî 143
 lexical form 312
 Libya 159
Lingua 170
lir kolu 235
 Litvanya 375
 Liu Mau-Tsai 43, 82, 89, 99
 Los Angeles 389
 Lozan Antlaşması 95
l-r dili 241
 Luan-di 40
Lugat-i Cûdî 172
 Maarif Vekâleti 99, 128, 129, 136, 160, 330, 331
 Macar 105, 106, 107, 108, 113, 118, 119, 127, 128, 376-378
 Macarca 106, 107, 197, 200, 225, 295, 307, 377
 Macaristan 98, 106-108, 117-119, 126, 127, 129, 131, 375-378, 388
 Macaristan Turan Birliği 117
 Macaristan Turancıları 108
 Macaristan Turan Federasyonu 118
 Macarlar 113, 376
Macar Toplumunun Turanizasyonu 119
 Macar Turancılığı 105
 Macar Turan Vakfı 127
 Mâçin 52, 102, 174, 255
 Mâçin 50
 Maduva 52
 Madyes 52
 mağara 23, 30, 33, 34, 42, 43, 47, 63-66, 71, 373
 mağara motifi 65, 66
 Mağcan Cumabayoğlu 20, 155, 347
 Mağjan Jumabayulı 348
 Mağrib 50, 52
 Mahdumkulu 155, 159
 Mahmut Goloğlu 341

- Mâi ve Siyah 352
 Makedonya 261
 Makü Hanlığı 261
 Malatya 91, 365, 366
 Malazgirt 19, 86, 91, 92, 254, 355
 Malov 295, 296, 298
 Malta 117, 387
 Manas 126, 155, 268, 287, 366, 367
 Manas Destanı 268
 Mançu 113, 119, 122, 196, 241, 267
 Mançurya 85
Manghol-un Niuça Tobça'an 39
 Mangışlak 266, 267
 Mangıt 266, 268
 Mangıt hanedanı 266
 mani 109, 155, 197, 198
 Mani dini 59
 Maniheizm 26, 85
 Manisa 136, 260
 Maraş 95, 260
 Marcel Erdal 257, 284
 Marco Polo 94
 Mardin 19, 91, 92, 94
 Margaret Magnus 304
 Marija Gimbutas 202
 Marmara bölgesi 261
 Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 125, 348
 Marquart 101
 Masagetler 101
 masal 155, 231, 349, 362
 Maveraünnehir 18, 86, 104, 178, 179, 266-268
 mavi ışık 22
 Mavu Balığı 56
 Max Müller 90, 105, 209, 299
 Maytrısimit 85
 M. Bahaeddin 191
 Me'cûc 54
 Med 52
 Medce 225
 meddah hikâyeleri 155
 Medler 52, 105
 Medya 52
Mefâtihi'l-Ulûm 103
 Mehmet Akif 136, 137, 155, 270, 273
 Mehmet Baydur 377
 Mehmet Emin 20, 106, 113, 115, 120, 129, 130, 357
 Mehmet Emin Resulzade 115, 120
 Mehmet Eröz 355
 Mehmet Kaplan 270
 Mehmet Ölmez 296
 Mehmet Özbek 144
 Mehmet Rauf 352
 Mehmet Sadık 133
 Mehmet Vefa Nalbant 257
 Mekke 90, 190, 290
 melez (pidgin) dil 234, 301
 Melik ez-Zeheb 24, 64
 Melikşah 91, 93
Memâlik el-Mesâlik 89
 Memlük 65, 88, 93, 262
 Memlükler 165, 255
Mémoires sur les Turcs et les Tartares 90
 Menandros 231, 233
 Mençik oymağı 289
 Menemen 260
 Mengüçekoğulları 92
 menkıbe 155
 Menşevikler 118
 Menteşeoğulları 87, 259
 Merağa 261
 Merağa Hanlığı 261
 Mercidâbık 93
 Merc-i Dâbık 261
 merge 301
 Merginan 104
 Merkezî Asya 195
 Merritt Ruhlen 195, 197, 198, 241, 303
 Merv 70, 111
 Mervânî emiri Mansur 91
 Mervânîler 91
 Merz-i Tûrân 103
 Mesopotamia 94
 Mes'ûdî 83, 89
 Meşrutiyet 20, 97, 106, 107, 112, 115, 134, 137, 139, 142, 146, 355, 360
Meşrutiyetten Cumhuriyete Hatıralarım 357
 metafor 45, 313

- Metaforlar 313
 Mete 31, 236, 337
 metkitap 289
 metro kitabı 289
 metroman 289
 metro romanı 289
 Mevlana 258
 Mevlid 189, 193
 mevlit 155
 Mezopotamya 205, 206, 209, 243
 Mirzatay Joldasbekov 349, 350
 Mısır 27, 31, 32, 34, 35, 54, 63, 65, 88,
 103, 106, 158, 159, 164, 166, 176,
 177, 181, 189, 262, 323, 373
 Miao-Yao 195, 196
 Mihail Guboglu 221
 Mikhail Rostovtzeff 221
 Milas 259
 Milletlerarası Çağdaş Türk Alfabeleri
 Sempozyumu 348
Millet ve Milliyetçilik 10, 323
 Millî Birlik Komitesi 125, 363
 Millî Düşünce Merkezi 9, 127, 128, 169
 Millî Mücadele 356, 357, 358
 millî seciye 324, 325
 Millî Strateji Araştırma Kurulu 9
Millî Şef Dönemi 341, 343
 Millî ve yerli 147
 Milliyetçi Hareket Partisi 124, 125
 milliyetçilik 10, 143, 319, 323, 325-327,
 340, 342
Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları 10,
 319, 321-323, 327
Millî Yol 124, 335, 346, 362, 363
Millî Yol dergisi 124
Mimologiques 304
 Minorsky 100-102, 105, 129
 Minusinsk 214, 220
 Minusinsk Havzası 214, 220
 minyatür 147
 Mirali Seyidov 221
 Mirsultan Osmanov 253
 Mirza Ali Heyet 360
 Mirza Mehdi Han 179
 Mirza Ulug Bek 46
 MİSAK 11, 21, 36, 76, 82, 99, 141, 148,
 161, 169, 183, 194, 257, 264, 269,
 327, 338, 343, 351, 354, 358, 361,
 372, 391
 Misek 54
 M.O. Awezov 180
 Modern Çince 311
 Moğol 34, 57, 62, 63, 113, 120, 122, 178,
 197, 209, 218, 231, 233, 235, 242,
 248, 259, 371
 Moğolca 39, 167, 176, 196, 200, 229,
 231, 234, 235, 237, 241, 248, 289,
 290
 Moğol Han 62, 178
 Moğolistan 20, 84, 158, 159, 167, 268,
 296-298, 348, 349
 Moğollar 36, 48, 60, 61, 167
Moğolların Gizli Tarihi 39
 Moğul 61, 62
 Moğul Han 62
 Moğulistan 266
 Mohenco-Daro 206, 209, 211
 Mohenjo-Daro 204, 215
 Moiz Tekinalp 113
 Moldova 264
 Moldova Cumhuriyeti 264
 moleküler evrim 302
 Molla Fenârî 190
 Molla Penah 132, 155, 158
 Molla Penah Vâkıf 155, 158
 Mondros Mütarekesi 115, 136
 Mongol 167, 168, 290
 Mongoloid 167, 214, 215
 Moskof 163, 362
 Moskova 116, 200, 266, 269, 321, 373,
 374, 384
 Mo-tu 39
 Motun 16, 31, 40, 236
 Muallim Cevdet 33, 296
Mu'cemü'l-Büldân 103
Mucmelü't-Tevârih 29, 45, 46, 54, 83, 89
 Mudar 94
Muğam 147
 Muğla 126, 259, 364
Muhâkemetü'l-Lugateyn 177

- Muhammed bin Hamza 190, 194
 Muhammed bin Hamza el-Fenârî 190
 Muhammed bin Hârûn bin Ebi'l-feth
   el-Gassânî el-Mencikî et-Türkmânî 289
 Muhammed bin Kalavun 65
 Muhammed Harezmsâh 90
 Muhammediye 282, 283
 Muharrem Ergin 154, 190, 263, 293,
   295, 344, 360
 Muharrem Feyzi Togay 119
 Muhtar Awezov 347
Mu'înü'l-Mürîd 188, 194
Muînü'l-Mürîd 179
 Mukaddes Mijit 370
Mukaddimetü'l-Edeb 282, 286, 288
 Muncuk 238
 Mundzukus 238
 Musevi 388
 Mustafa Canpolat 126
 Mustafa Kafalı 265, 355
 Mustafa Kemal 20, 115, 116, 118, 121,
   136, 137, 328-330, 333, 336-338, 357
 Mustafa Kemal Paşa 116, 336, 337
 Mustafa Necati Sepetçioğlu 145, 355
 Musul 92, 93, 133
 Muş 91, 92, 95
 Mutahharten 260
 Mu Wang 38
 Muzaffer Eriş 345
 Müfide Ferit Tek 112
 Mükerrerem Kemertaş 145
 Mükrimin Halil Yinanç 339, 341
 Münih 348
 Münir Nurettin 143
Mürücü'z-Zehab 83, 89
 Müsavat Partisi 121
- Nabat 54
 Nabî 158
 Na-Dene 195, 196
 Nadir Nadi 335
 Nadir Şah 262
 Nagy Szent-Miklos hazineleri 240
 Nahali 196
- Nahçıvan 126, 132, 133, 261
 Nahçıvan Hanlığı 261
 Nailî 144
Naîmâ Târihi 88
 Naleşa 80
 Namık Kemal 20, 125, 126, 134, 146,
   155
 Namık Kemal Zeybek 125, 126, 134
Nan Çi Şu 236
 Nanoteknoloji 390
 Nâsiruddevle Hüseyin bin Hamdân 88
 Nasreddin Hoca 155
 Nayman 248
 Nazım Hikmet 146
 Nazif Şahrani 365
 neandertal 314
 Necati Bozkurt 362
 Necati Demir 296
 Necati Gültepe 113
 Necip Asım 20, 105, 106, 253
 Necip Fazıl 339
 Necmeddin Sefercioğlu 345
 Necmettin Hacıeminoğlu 270, 355
 nedensizlik 312
 Nedim 137, 155, 157, 158, 161, 205-
   208, 219, 220, 229, 231, 244
 nefes 155
 Nef'î 155
Nehcü'l-Ferâdis 189, 193, 282, 288
Nehir Destan Oğuzname 296
 Nejat Pala 360
 Nejdet Sançar 11, 134, 336, 337, 344-
   346, 362
 Németh Gyula 107, 205, 212, 213, 238-
   240, 243, 377
 Neolitik A 202
 Nergis Biray 364
 Neriman Altındağ 145
Nesâyimü'l-Mahabbe 188
 Nesep kitapları 61
 nesne-fiil 308, 309
 Nesrin Bayraktar 190
 Nesrin Sipahi 143
Neşrî Tarihi 61
 Nevayî 137

- Nevruz 144
 Nevzad Tandoğan 342
 Nevzat Kösoğlu 251
 New York 201, 225, 241, 243, 384
 Niğde 347
 Nihon Tsuran Kyokai 119
 Nijer-Kongo 196, 198
 Nijer-Kordofan 195, 196
 Niksar 260
 Nil-Sahra 195, 196
 ninni 155
 Nişabur 86
 Niyazi-i Mısırî 356
 Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu 147, 355
 Nizamî 258
 Noah Kramer 206
 Nogay 159, 182, 266
 Nogay Ordası 266
 Norveç 387, 388
 Nostratik 200-203, 209, 212, 213, 216
 Nostratik teorisi 200, 201
 No-tu-lu 28, 42, 44, 48, 59, 84
No-tu-lu Şad 28, 42, 44, 84
 Nuh 26, 29, 32, 45, 52, 54, 60, 61, 83, 86, 152, 172-174
 Nûh 55, 61
 Nureddin Ömer 290
 Nuri Killigil 115
 Nursultan 126, 349, 351
 Nursultan Nazarbayev 349, 351
 Nusaybin 94
Nûşirevan 25, 33, 65, 101
 Nûşirevân 24
 Nüküz 48, 62

 Obi 202, 213
Odlu Yurd 120
 Ogur 240
 Oguz 27, 62, 67, 68, 86, 152, 174
 Oğuz 18, 19, 22, 23, 25-27, 31, 32, 36, 40, 47, 48, 52, 58-62, 67-71, 81, 84, 86-88, 104, 105, 107, 112-115, 117, 121, 139, 148, 152, 155, 158, 164, 172, 174, 175, 177, 178, 181, 182, 189, 218, 248-250, 253, 254, 258, 259, 263, 265, 282, 286, 287, 290, 336, 351, 355, 368, 369
 Oğuz ağzı 258, 287
 Oğuzca 174, 231, 263
 Oğuz Doğan 181, 182
 Oğuz Han 19, 23, 36, 61, 62, 81, 104, 105, 107, 114, 178
 Oğuz Kağan 18, 22, 23, 25, 26, 31, 32, 40, 47, 48, 58-60, 67-71, 139, 148, 155, 351, 369
Oğuz Kağan Destanı 22, 23, 25, 26, 31, 32, 40, 47, 59, 60, 67, 68, 70, 71, 155
 Oğuzlar 18, 86, 89, 134, 152, 164, 169, 174, 177, 182, 183, 246, 255, 258, 296
Oğuzlara Dair 296
 Oğuznâme 32, 61, 62, 173, 183, 296
Oğuzname (İngiltere Nüshaları) 296, 297
 Oibars 239
 Okladnikov 214
 Okunev kültürü 214
 Olcay 26, 32, 46, 52, 60, 61
 Olcay Han 26, 32, 46, 60, 61
 Oljas Süleymanov 226
 Omeljan Pritsak 238, 253
 Onbaşı Sançar 11, 345
 14'ler 363
 On Oklar 17
 onomatope 302
 onomatopoeia 302
 Opal 253, 254
 opera 143, 145
Opit sravneniya nostratiçeskih yazıkov I-III 200
 Or Dağ 60
 Ordos 67, 215
 Ordu 56-58, 241, 260, 290
 Ordu Balıg 56, 57
 Ordu Balık 58
 Orhan Asena 377
 Orhan Gazi 88
 Orhan Okay 271
 Orhan Pamuk 377
 Orhan Seyfi Orhon 114

- Orhan Şaik Gökyay 293
 Orhan Türkdoğan 355
 Orhan Veli 146
 Orhon 57, 74, 82, 114, 296-298
Orhon-Uygur Hanlığı Dönemi Moğolistan'daki Eski Türk Yazıtları 296, 298
Orhon Yazıtları 82, 296, 297
 Orhun 16, 21, 55, 74, 84, 122, 141, 158, 215, 236, 295, 298, 322
 Orhun Abideleri 84, 295, 298
Orhun dergisi 122, 330-333
 Orhun vadisi 158
Orkun 55, 124, 296, 334, 335, 342, 346
Orkun dergisi 124, 334
 Orta Anadolu 193, 202
 Orta Asya 112, 195, 212, 215, 347, 369
 Orta Avrupa 201
 Orta Cüz Kazak Hanlığı 267
 Orta Çince 310
 Orta Doğu 163, 203
 Orta Farsça 229
 Orta-Farsça 100
 Or Tak 60
 Orta Tunç Çağı 214
 Or Tegin 56
 Ortodoks 264
 Oruç Beğ 155
 Osetçe 221, 222
 Osman 19, 68, 92, 96, 99, 157, 160, 161, 178, 183, 205-209, 212, 219, 220, 229, 231, 232, 238, 242-244, 291, 315, 342, 363
 Osman Batur 363
 Osmanîye 378
 Osmanlı 19, 20, 61, 88, 89, 93, 95, 96, 98, 104-109, 111, 112, 115, 118, 131-133, 141, 143, 151, 152, 158, 160, 164, 165, 171-173, 181, 182, 190, 261-263, 265, 268, 291, 292, 332, 355, 376, 378, 384
 Osmanlıca 96, 165, 263, 265
 Osmanlıcılık 107
 Osmanlı İmparatorluğu 115, 332
 Osmanlılar 19, 21, 87-89, 104, 121, 163, 262
 Osmanlı Türkçesi 107, 165, 181, 182, 263, 265, 268
 Osmanlı Yüce Devleti 158, 261
 Osman Nedim Tuna 157, 205-208, 219, 220, 229, 231
 Osmanoğulları 87, 260, 262
 Ostrik 196, 203
 Otlukbeli Savaşı 261
 Otto Franke 221
Otuz Tatar 248
Oxford Research Encyclopedia of Linguistics 170
 ög 26, 53
 Ögedey 56, 58, 178
 Ögel 27, 39, 48, 55-59
 Ömer Han 179, 183
 Ömer Işık 345
 Ömer Seyfettin 20, 107, 111, 112, 129, 130, 132, 137, 142, 155, 263, 271-274, 276, 281, 352
 Ön-Altayca 212
 Önasya 204
 Ön-Hint-Avrupalılar 202
 ön hücre 302
 Ön Türkçe 234
Örnekli Hakasça-Türkçe Sözlüğü 295
 Ötüken 10, 16, 17, 71, 73, 78, 82, 98, 114, 115, 122, 128-130, 142, 160, 183, 231, 238, 242, 243, 281, 297, 315
Ötüken dergisi 122, 335-338, 346
 Özbek 86, 113, 117, 144, 159, 168, 180-182, 256, 266, 280, 283, 294, 295, 351, 365, 374
 Özbekçe 21, 168, 282, 312
 Özbekistan 78, 114, 126, 128, 135, 180, 181, 348, 375
 Özbek Türkçesi 169
 Özbek Türkü 169, 182
 Özi 266

- Pakistan 211, 216, 266, 365
 Pál Teleki 107, 108, 119
 Palu 92
 Pamir dağları 366
 Pamir Kırgızları 115, 367
 panislâmizm 116
 Panslavizm 108, 120
 Panturanistlik 105
 Panturanizm 105, 116, 120, 121
 Pantürkçülük 106
 Parati 52
 Paris 68, 90, 120, 298, 320, 322, 356, 357, 360, 384, 385
 Paris Cerrahî Akademisi 360
 Pasifik Okyanusu 195
 Paul Benedict 234
 Paul Pelliot 236, 237
 Pauthier 94
 Peçenek 19, 52, 88, 113, 172
 Peçora 213
 Pehlevi 101, 262
 Pehlevice 101
 Pehlevi dili 101
 Pekin 111
 Pers 70, 225
 Pers imparatorluğu 70
 Pervaneoğulları 260
 Peştü 222
 Peter Boodberg 236
 Peter Golden 221, 265, 290
 Petersburg 105
 Petrarca 146
 Peyami Safa 339, 341, 342, 352, 355
 phonosemantic 302
 pidgin 234, 301, 314
 P'ing-liang'lar 43
 Pir Sultan Abdal 155
 Pişevârî 21
 PKK 98
 Plaka Taş Mezar kültürü 215
 Plinius 223, 224, 233
 Po-fu 77
 polisiye 145
 Polonya 375
 polysemous 162
 polysemy 162, 170
 Pomponius Mela 223
 Poppe 232, 243
 Portekiz 387
 Portekizce 373
 Posof 291
prifisir 305
 Primo Türk Çocuğu 111
 Priskos 238, 239, 240
 Proto-Afroasiatic 202
 Proto-Altaiic 202, 203
 Proto-Avustralya dili 198, 303
 Proto-Dravid dili 211
 Proto-Elamo-Dravidian 202
 Proto Euphrates 208
 Proto-Indo-European 202, 217
 Proto-Kartvelian 202
 protolanguage 299, 301
 Proto-Nostratik 201, 202
 Proto Tigris 208
 Proto Ugric 218
 proto-world 197
 Pröhle Vilmos 119
 Prusya 97
 Ptoleme 224
 Puşkin 146
 Putin 135

 Rabîa 94
 Radloff 22, 296
 Rahmankul Han 365, 366
 Rakka 94
 Ramazanoğulları 260
 Ramstedt 232, 241
 Recep Birgit 143
 reconstructing a proto-language 197
 Refet Körüklü 345
 Refik Halit 352
 Refik Saydam 334
 Reha Oğuz Türkkân 121, 336
 René Grousset 221, 265
 Resûlî hanedanı 289
 Resûlîler 290, 292
Resûlî Sözlüğü 282, 289-292

- Resûli Sözlüğü'nün Türkçe Söz Varlığı* 289, 292
 Reşat Nuri 352
 Reşat Uzmen 99, 161, 363
 Reşideddin 26, 27, 31, 32, 46, 52
 Reşid Rahmeti Arat 27, 53, 68, 69, 103, 128, 175, 182, 183, 186-188, 193, 223, 227, 228, 241, 243, 293, 309, 310, 314, 315
 Reşidüddin Fazlullah 60
 Reşit 61, 144, 330
 Reşit Galip 330
 Revan Hanlığı 261
 Rıza Nur 115
 Richard Frye 100
 Ridâniye 93
 Rikkat Kunt 358
 Ringo 144
 R.M.W. Dixon 198, 303
 Rodiçef 321
 Roma 164, 206, 376
 roman 21, 34, 112, 145, 257, 333, 353, 354, 358, 364, 375, 377
 Romanos Diogenes 91
 Romanya 375
 Roy Miller
 Miller 212
Ruh Adam 352
 Ruhi Cebeci 345
 Rum 19, 86, 87, 152, 164, 165, 174, 255, 261
 Rûm 50, 52, 355
 Rumeli 114, 353
 Rumlar 87
 runik 226
 Rus 54, 89, 105, 107, 111, 112, 115, 120, 121, 127, 132, 147, 159, 163, 221, 262, 267, 268, 269, 319, 320, 335
Rusca – Türkçe Luğat 180
 Rusça 39, 180, 200, 256, 373
 Rus Çarlığı 262, 268
Rusça – Türkçe Fizika Terminleri 180
 Ruslar 97, 111, 132, 267, 268, 336, 366
 Rusya 97, 106, 108, 115, 116, 120, 121, 131, 132, 164, 166, 179, 243, 320-322, 365, 375, 384
 Rusya Federasyonu 97, 166
 Rüstem Behrudi 147
 Saadet Çağatay 134
 Saadettin Gömeç 81
 Sabahat Akkiraz 144
 Sabahattin Ali 11, 123, 339, 341, 342
sabsagu 36
 Sacaraucae 101
 Saddam 131
 Sadettin Bilgiç 360
 Sadi Somuncuoğlu 345
 Sadri Etem 333
 Sadri Maksudi 10, 319-327
 Sadri Maksudi Arsal 10, 221, 321, 322
Safahat 147, 271, 272, 276, 278, 280, 281
 Safevi 93, 133, 164, 260, 262
 Safeviler 93, 104
 Saffârî 101
 Safiye Erol 352
 Safranbolu 260
 Sagarti 204
 Saha 22, 59, 73, 135, 159, 182
 Sahalar 71
 Sahib Ataoğulları 259
 Sahipkıran 103
 Saide Aslanbek 368
 Saim Sakaoğlu 365
 Saka 52, 220-223, 227, 240
 Sakalar 222
 Sakalılar 204
 Sakarya 20, 329, 337
 Sakaya 52
 Saklâb 54
 Saklar 15
 Saksonya 97
Salât-ı Ümmiye 144
 Sa'lebî 190
 Salih Çelebi 88
 Salihli 347
 Salim Koca 221
 Saltuklular 19
Saltuknâme 155

- Saltukoğulları 92
 Salur Kazan 18, 19
 Salyan 260
 Salyan Sultanlığı 260
 Sam 45, 60, 61
 Sâm 54
Samah Tevhid 144
 Sâmanoğulları 102, 253
 Samî 105, 200
 Samoyed 209
 Samsun 260
 San Francisco 389
 Sankur Tegin 56
 Sansaryan Hanı 345
 Saratan burcu 23, 33
 Saray 267
 Sarı İrmak 15, 16, 84, 85
 Sarıkamış 21
 Sarı Saltuk 19
 Saros Körfezi 333
 Sart 113, 177
 Sartkojaulı Karjawbay 348, 349
 Saruhanlılar 19
 Saruhanoğulları 260
 Sasani 25, 33, 65, 84, 100
 Sasaniler 101, 102
 satır altı Kur'an tercümeleri 188, 190
 satrap 225
 Satuk Buğra Han 17, 18, 20, 185, 253
 Saussure 301, 304, 312, 314, 315
 Sayan Dağları 220
 Sayram 60, 105, 268
Sazımın Sözü 147
 Schiller 146
 Scott C. Levi 100
 Scythian languages 221
scytta 222
 Seattle 347
Sebilürreşad 137
 Seçkinler 142
 Sehend 21, 147
 Selanik 20, 107, 132
 Selçuk 18, 61, 183, 260, 287
 Selçuk Beğ 18
 Selçuklu 27, 39, 86, 87, 91-93, 99, 132, 258
 Selçuklular 19, 71, 86, 87, 91, 99, 133, 258
Selçuk-nâme 61
 Selenga 56
 Selenge 43, 57, 82, 89, 98, 99, 128, 160, 182
 Selim Pusat 335
 Selm 45, 50, 52
 Sema Barutçu Özönder 126, 177
 Semerkand 52, 102
 Semerkant 102, 104, 105, 111
 Sencebu Hakan 89
 Sencer İmer 124
Senglâh Lügati 179, 282
 Serab Hanlığı 261
 Sergen Çirkin 10, 214, 315
 Serkan Akgöz 344, 346
 Servet-i Fünun 270, 355
 Servet-i Fünuncular 352
 ses benzerliği 222, 223
 Ses sembolizmi 199, 302, 304
 Sevgi Kafalı 368, 369
 Sevgi Soysal 355
 Sevinç 62, 353
 Sevinç Çokum 353
 Sevinç Han 62
 Sevr Antlaşması 136
 Seydişehir 260
 Seyhun 17-19, 89
 S.G. Agacanov 177
 Shan Jung 37
 Shan Junglar 37
 Shiratori 236, 237, 243
sıbizgu 36
sıbizği 36
 sıfat tamlamaları 208, 308
 Sığnak 267
 Sıkıyönetim Komutanlığı 363
 Sırbistan 95, 261
 Sırderya 86, 267, 268
Sırların Sergüzeşti 374
 Sırp 131
 sırtlan 201
 Sibir Hanlığı 267
 Sibir / Tümen) Hanlığı 266
 Sibiryâ 71, 84, 112, 166, 201, 212, 214, 242, 266, 267, 320, 321

- Sihirbazlar Deresi* 374
 Siirt 94
 Siistan 222
 Silvan 91, 92, 94
 simgesel 301, 302
 Sina 203
 Sinan Yaman 378
 Sincar 94
Sinekli Bakkal 355
 Sinkiang 115
 Sinop 260
Sino-Turcica 57
 sinyal 301
sipsi 36
 Sipsi 145
 Sirkeci 345
 Sivas 91, 95, 260, 261, 344
 Sivas Lisesi 344
 Sivas Öğretmen Okulu 344
 Siyamlılar 108
 siyasî Turan 112
skeuta 222
Skit 222
Skolot 222
 Slav 54, 120, 165, 248
 So Devleti 28, 42, 44, 45, 47, 52, 55, 59
 Soğd 84
Sol'un 94 Yılı 336
 Sonkur 56, 57
 sosyalizm 326
 sosyal realistler 352
 sosyobioloji teorisi 323
 sound symbolism 199, 302
 Sovyet 119, 121, 152, 180-182, 374
 Sovyetler 120, 169, 180-182, 256, 264, 319, 365, 374
 Sovyetler Birliği 120, 169, 180-182, 319, 365, 374
 Soykırım 372
 Söğüt 19, 260
 Sökmenoğulları 92
Sömürülen Vatan Türkistan 364
 Söz Dizimi 308
Sözlerimi İyi Dinleyin... 295, 297
 Sözlü edebiyat 259
 sözlük birimi biçimleri 312
 Spartakist 146
 Spencer 323
Sravnitel'no-istoričeskaya grammatika Tyurkskiĥ yazıkov 233
 SSCB 373
 Stalin 132
 standart Türkçe 152
 Stavropol 164
 St. Petersburg 20
 Strabon 52
 Subbiluliyuma 333
 Sûbil oğlu Âmûr 83
 substratum 209, 314
 Sudan 60, 163
 Sui 30, 31, 39, 43, 47, 84, 89
 Sui hanedanı 84
Sui-şu 30, 31, 47
Sui Şu 39, 43, 47
 Sultan Mahmud 18
 Su-ma Çien 37
 Sumer 204
 Sumioka Tomoyoshi 119
 superstratum 209, 314
Süretü'l-Arz 89
 Suriye 31, 86, 88, 133, 159, 164, 260, 262
 surnay 143, 144
 Suruç 94
 Sus 204, 225
 Susaca 225
 Susa dili 225
 Suvar 175
 Süğük 54
 Sükûk 54
 Süleyman bin Abdülhak bin Pehlevân el-Âzerbaycânî 25, 35
 Süleyman Çelebi 155, 158, 189, 190, 193
 Süleyman Demirel 124, 126
Süleymaniye Kürsüsünde 270
Süleymannâme 104
 Süleyman Paşa 105
 Sümer 161, 164, 169, 177, 183, 201, 205-207, 244
 Sümerce 157, 205-209, 219, 220, 225, 229, 230, 232, 233, 240

- Sümerler 105, 134, 209
 Sünbüle yıldızı 23, 33
sünük 63
süğük 24, 64
 Süryani 70, 71, 89
 Süryani Mihail 70, 71
 Swadesh 200, 208, 216, 308
- Şam 70, 93, 255
 Şamahı 260, 261
 Şamahı (Şirvan) Hanlığı 260
 Şamhor 261
 Şang hanedanı 38
 Şanghay 114, 349
 Şan Rong 37
 Şan-si 80
 Şan sineması 143
 Şark Ekspresi 384
 Şebinkarahisar 92
Şecere-i Terâkime 26, 32, 46, 62, 83, 99, 104, 178, 179, 183
Şecere-i Türk 178, 179, 183
Şeceretü'l-Etrâk 62
Şehnâme 29, 45, 46, 49, 52-55, 59, 61, 66, 84, 89, 99, 101-103, 128, 129, 160
 Şehrinaz 52
 Şehrinâz 49
 Şehriyar 21, 133, 147
 Şeki 132, 260
 Şeki Hanlığı 260
 Şeki (Nuha) Hanlığı 260
 Şekspir 146
 Şekür Turan 365
 Şemseddin Sami 89, 138, 139, 151, 172, 191-193, 194, 271
 Şemsettin Günaltay 221
 Şeref (Aykut) 330, 333
 Şerefüddin Ali Yezdî 103, 128
 Şerif Aktaş 146
 Şerif Baştav 377
 Şerifî 49, 52, 99, 102, 129, 160
 Şevket Aziz Kansu 333
 Şevket Bülent Yahnici 345
- Şevket Süreyya Aydemir 342
 Şeyh Galib 155, 158
 Şeyh Muhsin-i Fânî 357
 Şeyh Şeref 179
 Şia 37, 38
 Şiban Han 137, 178
 Şibanlı 262, 266
 Şibanlı hanedanı 266
 Şibanlılar 267
 Şi-cı 236
 Şi Ci 37, 38, 40
 Şi Lo 241
 Şinasi 155, 284, 285, 288
 Şinasi Tekin 284
 Şiung-nu 37
 Şiu-tu Beyi 67
 Şivey dili 235
 şovenizm 325
 Şu Destanı 158, 254, 255
 Şumnu 132
 Şuşa 261
 Şükrü Elçin 134, 368
 Şükrü Kaya 338
- Taberî 89, 99, 100, 160
 Taberî Tarihi 89
 Tabgaçlar 236
 Taceddin Dergâhı 136
 Tâceddinoğulları 260
 Tacik 18, 113
 Tacikistan Pamirleri 214
 Tacikler 179
 Tadeusz Sulimirski 221
 Tagar kültürü 220
 Tahir Kenan 271
 Tahran 21, 359-361
 Tahsil-i Sanâyi Cemiyeti 108
 Tai-tsong 80
 T'ai-wu-ti 43
 Taklamakan çölü 222
 Taksim 143
 Talas 60
 Talat Paşa 252

- Talat Tekin 236, 257
 Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 145
 Tamilce 200
 Taner Tarhan 221
 T'ang 37, 80, 82, 89, 161
 Tang 37, 38, 48, 77, 78, 84, 85, 89
tāngri 205
Tang Şu 48
 Tangut 70
 Tang Yao 38
 tanımlık 192
 Tanin 123, 128, 276, 340
 Tanrı 10, 16, 22, 34, 39-41, 56, 57, 73,
 75, 85, 103, 138, 140, 141, 184-186,
 187-193, 205, 212, 243, 247, 252,
 285, 286, 295, 346, 364, 367, 369
 Tanrıcut 16, 337
 Tanrı'nın kutu 16
 Tanzimat 96, 271, 281
 Taŋgut 68, 174
 Taŋut 152
 Taoist 81
Tarama Sözlüğü 173, 183, 282, 285, 286,
 288
 Tarancı 113
 Taraz 105, 256
 Tardu 70
 Tarık Buğra 353, 377
 Tarık Demirkan 108, 118
 Tarım 221, 222, 381
Târih-i Âlem 105, 129
Târih-i Cihân-güşâ 55, 90
Târih-i Mısr-ı Cedîd 88
Tarihin Derinliklerinden 19. Yüzyıla Kâşgar
 265
 tarihî roman 145
Tarihte Türk-İtalyan Savaşları 344
 Tarikat 144
 Taşkent 105, 181, 183, 268, 297, 325,
 374
Tatabı 248
 Tatar 36, 62, 86, 113, 114, 117, 119-121,
 152, 159, 165, 166, 172, 174, 182,
 210, 224, 225, 245, 247, 248, 250,
 282, 283, 288, 294, 295, 339, 357
 Tatarca 165, 166
Tatar Han 36, 62
 Tatar Hüseyin Bey 114
 Tataristan 135, 159, 166, 375
 Tatar Türkü 172, 182
 Tatvan 92
 Tawgaç 174
 Taybuga hanedanı 266
 Ta-ye-hu 48
 Ta-Yüan 40
 Tayvu 44
 Tebriz 21, 111, 261, 359, 360
 Tebriz Hanlığı 261
tehzib 143, 145
 Tekeoğulları 260
 tekerleme 155
 Tek-Esin Vakfı 125, 348
 Tek heceli 306
 Tekin 113, 224, 232, 236-238, 241, 243,
 244, 257, 284, 285, 288, 294-296, 298
 Tekirdağ 376, 378
 Tek parti devri 334
 Telif ve Tercüme Encümeni 145
 Teluguca 200
Temerinda 224, 225
Temps 329
 Temür 103, 104, 266
 Temürlü 262, 266-268
 Temürlüler 133, 178, 260, 262, 266, 267
 Teŋiz Han 62
 Teŋri 73, 75, 185-189, 295
teŋri kut 40, 236
 Tepegöz 18
 Tercan 92
Tercüman 20, 99, 106, 160, 161, 286, 320
Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî 282
 Teşkilât-ı Mahsûsa 114
Tevârih-i Âl-i Selçuk 61
 Tefvik Fikret 137, 146, 155, 270
 Tefvik Rüştü 116
 tevhid-i etrâk 106
Tevrat 60
 Thackston 26, 46
 Thébes 323
The descent of man 299

- The King's Dictionary – The Rasûlid Hexaglot*
Fourteenth Century Vocabularies in Ara-
bic, Persian, Turkic, Greek, Armenian and
Mongol 290
- The Nostratic Macrofamily and Linguistic Pa-*
laeontology 201, 202, 242, 243
- The Nostratic Macrofamily – A Study in Dis-*
tant Linguistic Relationship 201, 241
- The Turkic Languages and Peoples* 210, 243
- Thomas Burrow 210
- Thomsen 20, 79, 80, 82
- Thyssagetae* 223
- Tiva 135, 159
- Tibet 35, 57, 84, 195, 196, 203
- Tibetliler 108
- TİKA 126, 135
- Timur Kocaoğlu 305
- Timurlular Devleti Tarihi* 265
- Tin 104
- Tire 260
- Tirmiz 104
- Tisagetler 223
- Tito 131
- tiyatro 138, 145, 167, 321
- Tobaca 236-238
- Tobalar 236, 238
- Togan 26, 27, 31, 32, 36, 52, 59, 60, 69,
 77, 82, 89, 100, 114, 116, 118, 130,
 161, 165, 169, 203-205, 209, 210,
 212, 221, 225, 244, 265, 330, 339-342
- Tohar 85, 228
- Toharca 228, 229
- Toharlar 101
- Tohsılar 17
- Tokat 260, 369
- Tokmok 181
- Tola 57, 74, 158
- Tonga Alp Er 53, 103
- Tonguz 113
- tonlama 157, 306, 310
- Tonyukuk 20, 77, 80, 81, 297
- Toņa Alp Er 53, 103, 175
- Topkapı 32
- Toprak* 140, 346, 368
- T'ou-man 39
- Toxsı 152, 174
- Töre dergisi 347, 355
- Tört Ulus Tarihi* 46, 62, 178
- Trabzon 19, 91, 261
- Trabzon Rum İmparatorluğu 261
- Traktör 21, 348
- Transsibir Demiryolu 384
- Ts'e-fu Yüan-kui* 44, 47
- Tsien-Sse-çu-çê-şi Dağı 42, 44
- Tsuran Minzoku Domei 118
- Tugla 56
- Tuğrul Beğ 334
- T'u-kü 43
- Tu-kü* 30
- T'u-küe 42, 43, 46, 48
- Tula 56, 80
- Tuli 178
- Tuman 40
- T'u-men 48
- Tumşuk 221
- Tumşukça 221
- Tumşuk Sakaları 221
- Tuna 124, 161, 205-209, 219, 220, 222,
 224, 229-232, 243, 244, 378
- Tuncer Baykara 94
- Tung-dien* 30, 44, 47
- Tunguz 197, 209, 218
- Tunguzca 196, 200
- Tunguzlar 113, 117
- Tunus 159
- Tunyukuk 73, 74, 77-81, 84, 158, 298
- Tun-yü-ku 78
- Tur 45, 52, 55, 62, 84, 100, 102, 166
- Tür 50, 52, 54, 59, 102, 103
- Tura* 100
- Tûra 51, 100, 101
- tur ağacı 56
- Turan 10, 20, 21, 52, 92, 99-115, 117-
 119, 121-125, 127-130, 132, 134,
 144, 204, 209, 222, 225, 242, 243,
 362, 365, 369, 377
- Turán* 106, 107, 128
- Tûrân 50-52, 103-105
- Türân* 100, 102, 129
- Turan Araştırmaları Derneği 128

- Turan-Asya Birleşik Devletleri 119
 Turan Birliği 118, 119, 127, 128
 Turan Cemiyeti 107, 108, 117-119, 123
 Turancı 10, 108, 118, 122, 123, 129, 133, 134, 336
 Turancılar 21, 108, 123, 341
 Turancılık 10, 119, 121-125, 127-129, 334, 336, 340-342
Turán dergisi 107
 Turan dilleri 105
 Turan Gençler Birliği 127
 Turan Haber Ajansı 118
 Turan Hakanlığı 110
 Turan Halkları Birliği 118
 Turan Heyeti 114
 Turanian languages 105
Turáni Dalok 107
Turáni Roham 119
 Turáni Társaság 107
 Turan Kurultayı 128
 Turan Kültür Vakfı 128, 129, 222, 242, 243
 Turanlı Monoteistler 119
 Turan Neşr-i Maarif Cemiyeti 106
 Turan Neşri Maarif ve Yardım Cemiyeti 119
 Turan Oflazoğlu 377
 Turan şiiri 107
 Turan ülkesi 100, 109
 Turan Yazgan 125
Turcae 223
 Turcomanie 94
 Turfan 21, 30, 43, 47, 48, 57, 85, 111, 370, 372
 Turgut Keskingören 363
 Turgutlu 260
 Turgut Özal 124
 Turgut Tülümen 361
 Turhan Nasıl Çıldırdı? 113
 Turtsiia i Panturanizm 120
 Tütel 55
Tutsak 122, 353, 355
 Tuva 182, 215, 294, 295
Tuva Türkçesi Sözlüğü 295
 T'u-wu 48
 TÜDEV 125, 134, 135
 Tükel Tegin 56, 57
 türeyiş efsanesi 30
 Türkiş 78, 79, 84
 Türkişler 17
 Türk Akademisi 135
 Türk Bilgi Derneği 106, 114
 Türk birliği 106, 120, 122, 128, 135, 261, 322
 Türk Cumhuriyetleri Yüksek Konseyi 125
Türkçe Sözlük 151-153, 161, 163, 165, 166, 168, 169, 171, 282, 285, 287, 288
 Türkçü 21, 133, 134, 137, 253, 254, 340, 345, 347, 356
 Türkçüler 21, 117, 134, 334, 336, 363
Türkçülüğe Giriş 122
Türkçülüğün Esasları 117, 122, 130, 142
 Türkçülük 11, 105-107, 117, 123, 129, 148, 319, 336, 338, 345, 346, 357, 360, 362
 Türk Derneği 106
 Türk Devletleri Arası Parlamenterler Çalışma Grubu 125
 Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk Kardeşlik ve İş Birliği Vakfı 125, 128, 134
Türk Dil Bilgisi 154, 160, 263
Türk Dili İçin 322, 326
 Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi 126
 Türk Dil Kurumu 27, 82, 99, 128, 129, 134, 147, 151, 160, 161, 169, 171, 182, 183, 193, 194, 241-244, 250, 287, 288, 292, 293, 297, 298, 315
 Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı 125, 128, 134, 169, 183
 Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı 128
Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar 296
 Türk Geleneksel Okçuluk Birliği 128
 Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu 362, 364
 Türk Gücü Cemiyeti 114
 Türk Han 62
 Türkî 88, 96, 97, 138, 151, 165, 169, 172, 176-181, 189, 191, 194, 265, 282

- Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü 123, 129
Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen 218, 229, 242, 287
 Türk İslam Eserleri Müzesi 188
 Türkistan 20, 21, 57, 60, 68, 85, 103, 104, 106-109, 111, 112, 114-119, 125, 126, 129, 130, 132, 133, 135, 147, 158, 169, 179-182, 189, 255, 258, 260, 263, 264, 266-269, 283, 319, 320, 347, 351, 362-366, 368
Türkistan Kaygısı 181, 182
 Türkistan Türk Gençler Birliği 119
 Türkî til 179, 265
 Türkiyat Enstitüsü 126, 293
Türkiyat Mecmuası 253, 293, 294, 298
 Türkiye Cumhuriyeti 95, 98, 115, 118, 134, 141, 151, 152, 168, 171, 172, 181, 264, 335, 348
 Türkiye Diyanet Vakfı 184, 265
 Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi 126
 Türkiye Türkçesi 135, 152, 168, 169, 197, 207, 245, 256, 263, 264, 276, 295, 310, 360
 Türkiye Türkleri 152, 168, 172, 182, 226, 351, 374
 Türkiye Türkologları 297
 Türkiye Türkolojisi 293
Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları 27, 66, 74, 160, 250, 295, 296, 298
 Türk Kanı 21, 144
 Türk Keneşi 126, 135
 Türk Konseyi 126
 Türk Kurtuluş Savaşı 118
 Türk Kültür Merkezi 361
Türk Kültürü 27, 63, 72, 125, 127, 129, 321, 369
 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü 27, 82, 92, 98, 99, 125, 128-130, 134, 160, 183, 243, 244, 288, 315, 365, 369
 Türklerin birleşmesi 106, 122
Türklerin En Eski Destanı Ulu Han Ata Bitiği 296, 297
 Türklerin ilk atası 23, 32, 46, 52, 61
Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak 109
 Türklük Bilimi 134, 265, 293
Türklük Sevgisi 346
 Türk – Macar Dostluk Cemiyeti 108
 Türk-mânend 179
 Türkmen 19, 94, 113, 117, 133, 159, 164, 172, 177, 179, 182, 203, 253, 263, 280, 283, 288, 289, 294, 351, 368, 369, 374
 Türkmençe 21, 176, 177, 264, 282, 294
 Türkmenistan 144, 164, 202-206, 209, 211, 216, 234, 235, 264, 266, 267, 348, 375
 Türkmenistan Türkmenleri 164, 264
 Türkmenler 19, 91, 164, 169, 177, 183, 188, 369
 Türkmensahra 164, 264
 Türkmen Türkçesi 263
 Türk müziği 145
 Türk Ocağı 106, 114, 345, 356, 357
 Türk Ocakları 20, 128, 143, 322, 345
 Türkoloji 85, 158, 159, 165, 169, 265, 293, 297, 315, 347, 363, 377
 Türk Parlamenterler Birliği 135
Türk Sözü 111, 173, 175, 177-179
 Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti 330
Türk Tarihi ve Hukuk 322
 Türk Tarih Kurumu 27, 82, 89, 99, 134, 160, 161, 193, 236, 241, 243, 293, 330
 Türk tili 265
 türkü 155, 377
Türk Ülküsü 128, 363
Türk'ün Kayıp Kitabı – Ulu Han Ata 34
Türk Yurdu 106, 109, 113, 114, 130, 143, 321
 Türk Yurdu Cemiyeti 106
 Türükoğlu Gökalp 355
 Tütek 46, 55, 62
 Twitter 386
Tyrcae 223
 Ugor 218
 Ugrak 152, 174

- Ukrayna 111, 120, 213
Uldis 238
Ulduz 238
ullug 25
Ullug Kan Ata / Apa Bitigçi 25
Ulrich Haarmann 24, 35
Ulū aṭā bitik 24
Ulu Ay Ana 24
Ulu Ay Anacı 24, 64
Ulu Ay Anaçı 25, 35, 66
Ulu Ay Ata 24
Ulu Ay Atacı 24, 63, 64
Ulu Ay Ataçı 25, 35, 65, 66
Ulu Ay Atam Bitigi 24
Ulū ay aṭām bitikī 24
Ulu Cüz Kazak Hanlığı 267
ulug 25
Uluğ Arslan 81
Ulu Han Ata Bitigçi 24, 25, 27, 32-35, 65, 296
Ulu Han Baba'nın Kitabı 33
Ulu Kara Tağcı 62
Ulu Kara Tağçı 34, 35
Ulus gazetesi 341
Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi 126
Uluslar Arası Kalkınma ve İşbirliği Derneği (UKİD) 128
Uluslararası Türk Akademisi 126
Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) 127
umlaut 306
Umumî Türk Tarihine Giriş 52, 130, 203, 244
University of Washington 347
Unutmağa Kimse Yok 374
Ur 215
Ural 108, 113, 117, 119, 122, 127, 195, 196, 200-202, 209, 211-214, 216, 217, 221, 223, 224, 231, 233
Ural-Altay dilleri 119, 209
Ural-Altay kavimleri 108, 113
Urallar 212
Urallılar 212
Ural-Yukagir 195, 196, 200-202
Urfa 93, 94, 133
Urmiye Gölü 261
Urmiye Hanlığı 261
urugsıratmak 372
Urumçi 370, 372
Urumçi Pedagoji Üniversitesi 370
Usmanov, Mirkasym A. 46
usûl-i cedit 20
Uşak 136, 260
Uyadan Akay 347
Uygur 16, 22, 23, 25, 26, 31, 40, 55-60, 67, 68, 71, 72, 84-89, 104, 113, 151, 152, 159, 172, 174, 176, 181, 182, 197, 231, 239, 247, 254-256, 283, 287, 291, 296, 297, 298, 313, 322, 351, 365, 370-372
Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı 67
Uygur Kağanlığı 59
Uygurlar 17, 26, 59, 85, 158, 248, 255
Uzaklara Balam 364
Uzun Firdevsî 104
3 Mayıs 340, 363
Üç Tarz-ı Siyaset 106
ülkü 9, 15, 113, 122, 127, 133, 141, 322
ülkücü 147, 322, 355
Ülkü dergisi 143
Ülkü Ocakları 124, 128
Ümit Tokatlı 256
Üniter Devlet 97
Üsküdar 91, 363
Üst Yurt 266
Üzeyir Hacıbeyli 144
Vahan 222
Vakit 123
Vâlâ Nurettin 122, 381
Van 91-95, 133, 365, 366, 367
Varlık dergisi 359, 361
Vasıf Çınar 336
Vasprakania 94
Vedik Aryanîler 204
Vehbi Başkapan 295

- Vekayinâme* 70
 Velet Çelebi 105, 106
 Veli Soysaldı 344
 Verbitski 22
Vesiletü'n-Necât 189, 193
Vey Şu 39, 41
 Viçegda 213
 Vidadî 132
 Vilâyet-i Diyarbeker 95
 Vilâyet-i Erzurum 95
 Viyana 159, 362
 Vladimir Dybo 200
 Vladislav İlliç Svitiç 200
 Vladivostok 384
 Volga 107, 213, 224, 239, 243
 Volga Tatarları 107
 Von der Osten 221
 Von Kaspar Zeuss 221
Voyages de M. De Thévenot en Europe, Asie et Afrique 90
 V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 305
 Vusun 39, 70
 Vusunlar 40, 41

 Walt Disney 349
 Walter Ruben 221
 Wei 43, 236, 241
 Wei dönemi 43
 Wey ırmağı 67
Wey Şu 236
What's in a Word? – Studies in Phonosemantics 304, 316
 Wikipedia 221, 265, 311, 316
 Wilhelm Koppers 204, 213, 215
 Wilhelm Tomaschek 221, 223
 word formation 306
 Wu-hui 48
 Wu-sun 40

 Xitay 174

 Yabaku 152, 174
Yaban 355
 Yada Taşı 44, 60, 71
 Yâdigârî hanedanı 266
 Yâfes 26, 29, 32, 45, 46, 52, 54, 55, 60-62, 66, 83, 86, 152, 172, 174, 178
 Yâfes'in oğlu Türk 46, 55
 Yâfes oğlu Türk 46, 86, 152, 172, 174
 Yagma 152, 174
 Yağma 85, 175, 247, 253, 255
 Yağmalar 17
 Yahudi 90, 320, 323
 Yahya Kemal 137, 146, 155, 270, 273, 278-281, 305, 357
 Ya'kubî 89
 Yakup Bey 267, 268
 Yakup Bey Devleti 267
 Yakup Kadri 352
 Yakut 22, 73, 113, 117, 159, 182, 197, 283
 Yakutça 283, 284
 Yâkut el-Hamevî 103
 Yakutistan 135, 159
 Yakutlar 71
 Yamnaya kültürü 213, 214
 Yansımali sinyal 301
Yarımçıg Elyazma 373, 374
Yarınki Turan Devleti 111
 Yarkent 256, 266, 267, 268
 Yarkent Hanlığı 267, 268
 Yarkent (Saidiye) Hanlığı 266
 Yaşar Kemal 377
 Yayık 104, 224, 233, 266
 Yazıcıoğlu Ali 61
 Ye'cûc 54
 Yedisu 114, 266, 267
 Yedisu ayaklanması 114
 Yegenek 19
 Yemek 86, 152, 174
 Yemen 49, 52, 54, 262, 289, 290, 292
 Yeni Delhi 363
 Yeniden Türeme 29
Yeni Düşünce dergisi 368
 Yeni Farsça 229
 Yeni Gine 195, 196

- Yeni Hayat* 110, 130
Yeni İstanbul gazetesi 346
 Yeni-kent 89
Yeni Lisan 107, 138, 263, 281
Yeni Mecmua 33
 Yeni Nostratikçiler 201
Yeni Orkun 333, 342, 343
 Yeni Osmanlı Partisi 112
 Yenisey 28, 195, 196, 214, 216, 220
Yeni Turan 112, 114
 Yeni Turan Partisi 112
Yeni Türkçe Lügat 191
 Yeni Türk Yazı Dilleri 269
 Yeni Uygurca 282
 Yeni Zelanda 387-389
 yerdeğişim 301
 yeşim taşı 57, 60
 Yılmaz Öztuna 221
 Yınaloğulları 92
 21. yüzyılın Türk müziği 145
 yoğ töreni 78
Yolların Sonu 11
 YouTube 144, 349, 386, 390
 Yörük 164
 Yugoslavya 131
 Yukarı Çin 102
 Yukarı Fırat havzası 94
 Yukarı Mezopotamya 94
 Yılduz Han 62
 Yunan 52, 105, 136, 164, 192, 204, 222, 227, 353
 Yunanistan 54, 95, 261, 387, 388
 Yunanlılar 337
 Yunus Emre 135, 137, 155, 158, 356, 378
 Yunus Emre Enstitüsü 135, 378
 Yusuf Akçura 20, 105-107, 114, 119, 129, 142, 357
 Yusuf Gedikli 114, 147
 Yusuf Has Hâcib 53, 54, 103, 155, 158, 175, 176, 185, 193, 228, 241
 Yü 37, 38
 Yüan-cen 78
Yüan-ch'ao Pi-shi 39
 Yüeci 222
 Yüe-çiler 101
 Yüeciiler 41
 Yün-yang 67
 Yü Şün 38
 Yüzüncü Yıl Üniversitesi 366

Zafernâme 103, 128
 Zamanbaba 214
 Zarevand 120, 121
 Zazaca 93
 Zeki Velidi Togan 20, 26, 27, 31, 32, 36, 52, 59, 60, 69, 77, 82, 89, 100, 114, 116, 118, 130, 161, 165, 169, 203-205, 209, 210, 212, 221, 225, 244, 265, 330, 339-341
 Zengibar 54
 Zerdüştiler 191
 Zerefşan 213
 Zeynep Korkmaz 293
Zeynü'l-Ahbâr 89
 Zib Bakuy 61
 Zile 52
 Ziya Gökalp 20, 105-114, 117, 121, 122, 130, 132, 142, 143, 145, 146, 155, 252, 253, 263, 328, 355, 357, 358
Ziya Gökalp'in Tenkidi 357
 Ziyat Akkoyunlu 251, 252
 Ziza 333
 Zoltán Gombocz 377
 Zonguldak 344
 Zsuzsa Kakuk 377
 Zülkadriye 95